



**T.C.**

**ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**AKRAN ZORBALIĞI BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK BULGULAR**

**Halime YAZICI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN: Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU**

**İstanbul, 2018**

**T.C.**

**ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**AKRAN ZORBALIĞI BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK BULGULAR**

**Halime YAZICI**

**144102116**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN: Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU**

**İstanbul, 2018**



T.C.  
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 144102116
Öğrenci Adı Soyadı	: Halime YAZICI
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU
Tezin Başlığı	: Akran zorbalığı bağlamında psikolojik bulgular

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 27.09.2018	Saati	: 14:30
Öğrenci Savunmaya	: <input checked="" type="radio"/> GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
<input checked="" type="radio"/> OY BİRLİĞİ <input type="radio"/> OY ÇOKLUGU			
<input type="radio"/> Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez <b>KABUL</b> edilmiştir.			
<input type="radio"/> Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin <b>DÜZELTİLMESİ</b> için ..... ay <b>EK SÜRE</b> verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)			
<input type="radio"/> Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin <b>REDEDEDİLMESİ</b> kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: <input checked="" type="radio"/> Değişmedi.	<input type="radio"/> Değişti.	
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: <input type="radio"/> GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
<input type="radio"/> OY BİRLİĞİ ile <b>REDEDEDİLMİŞTİR.</b>			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Meltem NARTER	
Üye	Dr. Öğretim üyesi İlke ANAÇ	

## **BEYAN**

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Akran Zorbalığı Bağlamında Psikolojik Bulgular” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden ibaret olduğunu, bunların atıflar yapılarak gösterilmiş olduğunu belirtir ve doğrularım.



## TEŞEKKÜR

Bu uzun yolculukta sorduğum her soruya sabırla ve anında yanıt veren, bilimsel etiği yaşatarak öğreten değerli büyüğüm, meslektaşım, hocam Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU' na teşekkürlerin en büyüğünü borçluyum. Kendisini tanımak ve kendisinin öğrencisi olmak benim için başlı başına bir kazanım.

Artvin'nin ücra bir köyünde dünyaya gelip de bugünleri görmek benim için hayal bile edilemezken bana umut olan, destek olan maddi manevi her türlü fedakarlığı cömertçe yapan başta sevgili babam İsmet YAZICI ve sevgili anneciğim Emine YAZICI olmak üzere ablalarım, abilerim ve ailelerine sonsuz teşekkür ederim. Destek olmasaydınız tek başıma başaramazdım. Tez hazırlık sürecinin vermiş olduğu yorgunluk, stres ve bazen çaresizlik duygularıyla baş etmeye çalışırken manevi desteklerini benden hiç ama hiç esirgemeyen tüm aile üyelerim iyi ki varsınız. Tezimin düzenlenmesi için büyük bir öz veriyle destek olan ilk göz ağrımız sevgili yeğenim Enes YAZICI'ya ayrıca teşekkür ederim.

Yıllarca bana evlerini ve yüreklerini açan; henüz rotası yönü belli olmayan çaresiz bir çocukken beni evine kabul edip okutan ben de ışık görüp bana güvenen dayım Yusuf ŞAHİN canım yengem Karin NOBER ŞAHİN ve sevgili kızları benim öz be öz ablam Sabiye ŞAHİN KESKİN bu günlere ulaşmamda payınız çok büyük. Evinizin manevi kızı olmak benim için büyük mutluluk. Hayatıma kattıklarınız için çok teşekkür ederim.

# İÇİNDEKİLER

<b>BEYAN</b> .....	<b>i</b>
<b>TEŞEKKÜR</b> .....	<b>ii</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>iii</b>
<b>TABLolar LİSTESİ</b> .....	<b>vii</b>
<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>ix</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>x</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>xii</b>
<b>BİRİNCİ BÖLÜM</b> .....	<b>1</b>
<b>GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
1.1 Giriş.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları .....	4
1.6. Tanımlar .....	5
<b>İKİNCİ BÖLÜM</b> .....	<b>6</b>
<b>KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ LİTERATÜR</b> .....	<b>6</b>
2.1. Kuramsal Çerçeve .....	6
2.2. Zorbalığın Tanımı .....	7
2.3. Zorbalık Tipolojisi .....	8
2.3.1. Kendinden Emin Zorba.....	8
2.3.2. Sosyal Zorba .....	8

2.3.3. Tedbirli Zorba .....	9
2.3.4. Hiperaktif Zorba.....	9
2.3.5. Zorbalığa Maruz Kalan Zorba.....	9
2.3.6. Grup Zorbalığı.....	9
2.3.7. Pasif Zorba .....	10
2.4 Zorbalığın Nedenleri .....	10
2.5. Mağdur Tipolojisi.....	12
2.5.1. Masum Mağdur .....	12
2.5.2. Pasif Mağdur .....	12
2.5.3. Kışkırtıcı Mağdur .....	13
2.5.4. Olası Mağdurlar .....	13
2.6. Mağdur Olma Nedenleri .....	13
2.7. Cinsiyet Bağlamında Akran Zorbalığı .....	15
2.8. Yaş Bağlamında Akran Zorbalığı .....	16
2.9. Öz Yeterlilik Bağlamında Akran Zorbalığı.....	17
2.10. Akran Zorbalığının Kısa Ve Uzun Vadeli Psikopatolojik Doğurguları .....	18
2.10.1. Akran Zorbalığını Yapan Açısından Kısa Ve Uzun Vadeli Psikopatolojik Doğurgular .....	18
2.10.2. Akran Zorbalığına Maruz Kalan Kurbanlar Açısından Kısa Ve Uzun Vadeli Psikopatolojik Doğurgular .....	20
<b>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM .....</b>	<b>24</b>
<b>YÖNTEM.....</b>	<b>24</b>
3.1. Araştırma Modeli .....	24
3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları .....	24
3.3. Evren Ve Örneklem.....	25

3.4. Veri Toplama Araçları .....	25
3.4.1. Akran Zorbalığı Ölçeği (Ergen Formu) .....	26
3.4.2. Kişisel Bilgi Formu .....	26
3.4.3. Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği .....	27
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi .....	27
<b>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM .....</b>	<b>28</b>
<b>BULGULAR .....</b>	<b>28</b>
4.1. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Dağılımlar ve Ortalamalar .....	28
4.1.1. Demografik Özellikler .....	28
4.1.2. Aile İçi Şiddete İlişkin Dağılımlar .....	33
4.2. Ölçeklerden Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	37
4.2.1. Demografik Değişkenlere Göre Ölçeklerden Alınan Puanlar .....	37
4.2.2. Aile İçi Şiddete Göre Ölçeklerden Alınan Puanların Karşılaştırılması.....	51
4.3. Akran Zorbalığı ve Öz-Yeterlilik Arasındaki İlişkiler .....	78
<b>BEŞİNCİ BÖLÜM .....</b>	<b>96</b>
<b>TARTIŞMA VE YORUM .....</b>	<b>96</b>
51. Kişilerin Yaşları İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	96
52. Kişilerin Cinsiyetleri İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	98
53. Kişilerin Devam Ettikleri Okul Türü İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasında İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	99
54. Kişilerin Anne-Babalarının Bir Arada Veya Ayrı Olmaları İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	100
55. Kişilerin Ailelerinin Ekonomik Durumu İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz	



Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	101
56. Kişilerin Aile İçinde Doğrudan Ya Da Dolaylı Olarak Şiddete Maruz Kalıp Kalmamaları İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum.....	102
57. Kişilerin Aile İçinde Uğradıkları Şiddetin Türü İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum.....	103
58. Kişilerin Aile İçinde Uğradıkları Şiddetin Kimler Arasında Yaşandığı İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum.....	104
59. Kişilerin Öz Yeterlikleri İle Zorba Olma Ya Da Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişki Bağlamında Tartışma Ve Yorum .....	106
<b>ALTINCI BÖLÜM.....</b>	<b>108</b>
<b>SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>108</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>110</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>119</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>131</b>

## TABLULAR LİSTESİ

<b>Tablo 1.</b> Demografik Değişkenlere Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları.....	29
<b>Tablo 2.</b> Aile Durumuna Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları .....	30
<b>Tablo 3.</b> Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları .....	31
<b>Tablo 4.</b> Üvey Ebeveyni Olan Öğrencilerin Üvey Anne ve Üvey Baba Geldiğindeki Yaş Ortalamaları ve Standart Sapmaları .....	32
<b>Tablo 5.</b> Cinsiyete Göre Yaş, Kardeş Sayısı ve Doğum Sırası Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	33
<b>Tablo 6.</b> Aile İçi Şiddet Değişkenlerine Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları .....	35
<b>Tablo 7.</b> Öğrencilerin Ailede Yaşadıkları Şiddet Türüne Göre Şiddet Görme Sıklığı	36
<b>Tablo 8.</b> Devam Edilen Okula Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları ...	40
<b>Tablo 9.</b> Cinsiyete Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları.....	42
<b>Tablo 10.</b> Sınıfa Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları .....	44
<b>Tablo 11.</b> Ebeveynlerin Durumuna Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları ...	47
<b>Tablo 12.</b> Ekonomik Duruma Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları ...	50
<b>Tablo 13.</b> Aile İçinde Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları.....	54

<b>Tablo 14.</b> Aile İçinde Fiziksel Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	58
<b>Tablo 15.</b> Aile İçinde Sözel Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	61
<b>Tablo 16.</b> Aile İçinde Duygusal Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	64
<b>Tablo 17.</b> Aile İçinde Ekonomik Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	67
<b>Tablo 18.</b> Anne ve Baba Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	69
<b>Tablo 19.</b> Kardeşler Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	71
<b>Tablo 20.</b> Anne ve Çocuklar Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	74
<b>Tablo 21.</b> Baba ve Çocuklar Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları .....	77
<b>Tablo 22.</b> Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu ve Zorba Formu Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi .....	80
<b>Tablo 23.</b> Öğrencilerin Akademik Öz Yeterlilik ve Akran Zorbalığı Mağduru Olma Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi.....	88
<b>Tablo 24.</b> Öğrencilerin Akademik Öz Yeterlilik ve Akran Zorbalığı Zorba Olma Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi.....	95

## KISALTMALAR

**DAL:** Derince Anadolu Lisesi

**İNÇİHO:** İzmit Nuh Çimento İmam Hatip Ortaokulu

**MEM:** Milli Eğitim Müdürlüğü

**SÇDMTAL:** Seka Çocuk Dostları Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

**ŞSGO:** Şehit Selçuk Gökdağ Ortaokulu

**TPO:** Türk Pirelli Ortaokulu

## ÖZET

### AKRAN ZORBALIĞI BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK BULGULAR

**Halime YAZICI**

**Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı**

**Klinik Psikoloji**

**İstanbul, 2018**

**Danışman: Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU**

Çocukluk ve ergenlikte “Akran Zorbalığına” maruz kalmak, ileride, onarılması güç travmalar oluşturabilir. Bu çalışmayla, aralarında bariz bir sebep-sonuç ilişkisi bulabilme iddiasında bulunmamakla beraber, zorbalığı oluşturan ortamlarla birlikte var olan/olmayan koşulları, durumları tespit etmek amaçlanmıştır. Böylelikle bu bulguların, ileride istenmeyen akran zorbalıklarının önlenmesi için, zemin hazırlayabilmesine, malzeme oluşturması hedeflendi. 13, 14, 15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır. Hem zorbalıkta bulunanların ve/veya hem de zorbalığa maruz kalanların, değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıkları ve bu bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırma ölçekleri Kocaeli ilinde 2 ortaokul, 1 imam hatip ortaokulu, 1 mesleki ve Teknik Anadolu lisesi ve 1 Anadolu lisesi olmak üzere 5 okulda uygulanmıştır. Araştırmaya 282 kız, 268 erkek öğrenci katılmıştır. Toplam 550 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Zorbalıkta bulunanların ve/veya zorbalığa maruz kalanların tespiti için Akran Zorbalığı Ölçeği (ergen formu) yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıklarının tespiti için araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermediklerini incelemek için Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişken olan demografik değişkenleri için ortalama hesabı, kategorik değişkenleri için de frekans dağılımı ve yüzdelik hesabı yapılmıştır.

Bağımsız değişkenlere göre ölçeklerden alınan puanlar bağımsız örneklem t testi ile  $p<0,05$  anlamlılık düzeyine göre karşılaştırılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü değişkenlerin birbirleri ile ilişkisinin  $p<0,05$  ve  $p<0,01$  anlamlılık düzeyinde değerlendirilebilmesi amacıyla Pearson Korelasyon analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir: akran zorbalığı yapmak ya da zorbalığa maruz kalmak ile yaş, cinsiyet, devam edilen okul türü, anne-babanın birlikte yaşayıp yaşamadıkları, ekonomik durum, aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalıp kalmadıkları, aile içinde yaşanan şiddetin türü, aile içinde yaşanan şiddetin kimler arasında yaşandığı arasında anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra akran zorbalığı yapmak ya da zorbalığa maruz kalmak ile öz-yeterlilik arasında, aralarında bir sebep sonuç ilişkisi iddiasında bulunmamakla birlikte, pozitif korelasyon olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular literatür referans alınarak tartışılmıştır.

**Anahtar Sözcükler:** akran zorbalığı, zorba, kurban, öz-yeterlilik

## **ABSTRACT**

### **PSYCHOPATHOLOGICAL FINDINGS IN THE CONTEXT OF PEER BULLYING**

**Halime YAZICI**

**Master Thesis, Department of Psychology**

**Clinical Psychology**

**Istanbul, 2018**

**Advisor: Prof. Dr. Levon ANTİKACIOĞLU**

Exposure to "Peer Bullying" in childhood and adolescence may lead to traumas, in the future, that are difficult to repair. In this study, it was aimed to determine the conditions and situations that exist or not exist with the environments that constituted the bullying, while not claiming to find a clear cause-and-effect relationship between them. Thus, with these findings, it was targeted to prepare the ground and materials for the prevention of possible unwanted peer violence. With regard to individuals in the age groups of 13, 14, and 15 years, it was studied whether children and adolescents applied to and/or were exposed to "Peer Bullying". It was investigated whether both those who bullied and those who were exposed to bullying in different age, class, environment and family conditions were exposed to violence directly or indirectly, and their psychopathological variability was assessed according to their self-sufficiency. The research scales were applied in 5 schools in Kocaeli, including 2 secondary schools, 1 imam hatip secondary school, 1 vocational and technical Anatolian high school, and 1 Anatolian high school. 282 female and 268 male students participated in the research. The scale was applied to total of 550 students. The Peer Bullying Scale (adolescent form) for the detection of those who are bullying or who are exposed to bullying, the Personal Information Form created by the researcher for determining whether they have been exposed to direct or indirect violence under age, class, environment and family conditions, and the Children's Self-efficacy Form for examining whether they showed any psychopathological variability according to their self-sufficiency were used. An average

calculation for the demographic variables that are continuous variable of the study, and frequency distribution and percentile calculation for categorical variables were made. The scores from the scales according to the independent variables were compared with the independent sample t test based on a significance level of  $p < 0.05$ . Pearson Correlation Analyzes were performed in order to evaluate the relationship between the measured variables of the scales used in the research at significance levels of  $p < 0.05$  and  $p < 0.01$ . The findings of the study are as follows: Significant findings were found between peer bullying or exposure to bullying and age, gender, school type, whether the parents live together, the economic situation, the direct or indirect exposure to violence in the family, the type of violence experienced within the family, and who are among the violence within the family. In addition, positive correlations were found between peer bullying or exposure to bullying and self-efficacy, although there is no evidence of a causal relationship between them. Obtained findings were discussed with reference to the literature.

**Key Words:** peer bullying, bully, victim, self-efficacy



# BİRİNCİ BÖLÜM

## GİRİŞ

### 1.1 GİRİŞ

Akran zorbalığı ülkemizin olduğu kadar dünyanın da çeşitlenerek artan problemlerinden birisidir. Güçlünün zayıfı ezme ve sindirme mücadelesi her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olsa da konuya dair bilimsel çalışmalar 1970'li yılların ötesine geçmemektedir. Zorbalık davranışının gerek çocuklar gerek yetişkin bireyler arasında yaygın rastlanan bir durum olmasına rağmen bilimsel araştırmaların son 30-40 yıllık bir geçmişinin olmasının birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin başında özellikle çocukların kendi aralarındaki zorbalık davranışının okul veya aile ortamında çocuğun gelişim evresinin sıradan bir davranışı olarak karşılanması gelmektedir. Bunun yanı sıra zorbalık davranışının oyun ya da şaka gibi algılarla masumlaştırılması da ayrı bir etkidir.

Akran zorbalığı kavramını literatüre kazandıran ismin Dan Olweus olduğu bilinmektedir. Olweus konuya dair ilk bilimsel araştırmasını 1970'li yıllarda İskandinav ülkelerindeki okullarda yapmıştır.(Olweus,1999) Takip eden yıllarda özellikle de 1990'lı yıllarda akran zorbalığıyla ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

## 1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocukluk ve ergenlikte “Akran Zorbalığına” maruz kalmak, ilerde, onarılması güç travmalar oluşturabilir. Bu çalışmayla, aralarında bariz bir sebep-sonuç ilişkisi bulabilme iddiasında bulunmamakla beraber, zorbalığı oluşturan ortamlarla birlikte var olan/olmayan koşulları, durumları tespit etmek amaçlanmıştır. Böylelikle bu bulguların, ilerde istenmeyen akran zorbalıklarının önlenmesi için, zemin hazırlayabilmesine, malzeme oluşturmalarını hedeflendi.

13, 14, 15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınacaktır. Hem zorbalıkta bulunanların ve/veya hem de zorbalığa maruz kalanların, değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıkları ve bu bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermedikleri incelenmiştir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Kişilerin yaşları ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
2. Kişilerin cinsiyetleri ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
3. Kişilerin buldukları eğitim kademesi ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
4. Kişilerin anne-babalarının bir arada veya ayrı olmaları ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
5. Kişilerin üvey anne/baba ile yaşamalarının zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
6. Kişilerin üvey anne/baba ile kaç yaşından bu yana yaşadıkları ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
7. Kişilerin kardeş sayıları ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?

8. Kişilerin ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
9. Kişilerin ailelerinin ekonomik durumu ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
10. Kişilerin anne/babalarının öğrenim durumu ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
11. Kişilerin aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalıp kalmamaları ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
12. Kişilerin aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalma sıklığı ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
13. Kişilerin aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalma çeşidi ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
14. Kişilerin aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalma durumunun kimler arasında yaşandığı ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?
15. Kişilerin öz yeterlilikleri ile zorba olma ya da zorbalığa maruz kalma arasında bir ilişki var mıdır?

### 1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüz eğitim-öğretim anlayışında bireylerin kendilerini okul ortamında güvende hissetmeleri gizil güçlerini ortaya koymaları ve okul ortamının kendilerine sunduğu imkânlardan en üst düzeyde yararlanabilmeleri açısından önem arz etmektedir. Akran zorbalığı olgusu okul ortamlarında çocukların ve gençlerin gerek akademik gerek sosyal gerek psikolojik iyi oluşlarını sekteye uğratan konulardan biridir. Okul ortamında yaşanan akran zorbalığının negatif sonuçları okulla sınırlı kalmayıp bireylerin ileriki yaşlarında pek çok psikopatolojik duruma da zemin hazırladığı gerçeği konunun önemini daha da artırmaktadır.

Akran zorbalığı çerçevesi içerisinde bireylerin yaş, cinsiyet, anne-babayla birlikte yaşayıp yaşamadığı, ekonomik durum, anne-babanın eğitim durumu, aile içi şiddetin yaşanıp

yaşanmadığı gibi faktörler incelenecektir. Bunun yanı sıra literatürde bulunmayan akran zorbalığı ile öz-yeterlilik kavramı arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır.

#### **1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI**

Bu araştırmada aşağıdaki hususlar temel varsayımlar olarak kabul edilmiştir;

- Araştırma örneklemini evreni temsil eder.
- Araştırmaya katılan bireylerin veri toplama araçlarındaki sorulara içten ve yansız olarak cevap vermiştir.
- Araştırmada kullanılacak veri araçlarının ölçmek istenilen özellikleri ölçmekte olup geçerli ve güvenilirlerdir.
- Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde %1-5 hata payı olabileceği varsayılmıştır.

#### **1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI**

- Bu araştırma Kocaeli ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bazı ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
- Bu araştırma verileri süre olarak 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Bu araştırmada çalışma grubunu oluşturan ortaokul ve lise öğrencilerinin veri toplama araçları kapsamındaki ölçeklere verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.
- Araştırma amaçları sorulan sorular ile sınırlıdır.

## 1.6. TANIMLAR

**Zorbalık:** Bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür (Pişkin,2002).

**Zorba:** Kendisinden fiziksel ya da psikolojik olarak zayıf olan akranlarına kasıtlı ve sürekli olarak rahatsızlık veren öğrenci ya da öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

**Kurban:** Kendilerinden daha güçlü öğrencilerin zorbaca söz ve eylemlerine uğrayan öğrenci ya da öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

**Zorba-Kurban:** Hem zorbaca söz ve eylemlerde bulunan, hem de zorbalığa maruz kalan öğrenci ya da öğrenci gruplarıdır (Pişkin, 2002).

**Nötr:** Akran zorbalığı olaylarına karışmayan; ne zorbalık yapan, ne de zorbalığa uğrayan normal akranlar ya da akran gruplarıdır.

**Özyeterlilik:** Bandura (1997) öz-yeterliği “başarıya ulaşmak için gerekli olan eylemi gerçekleştirmeye ve organize etmeye yönelik kişinin kapasitesi ile ilgili inançları olarak” ifade etmiştir.

## İKİNCİ BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde akran zorbalığına ilişkin kuramsal açıklamalar ve literatürde yer alan çalışmalara yer verilmiştir.

#### 2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Akran zorbalığı çocuk ve ergenleri derinden etkileyen evrensel bir olgudur. Tüm dünyanın bu konuya dikkat kesilmesi ve çözüm üretmesi büyük önem arz etmektedir. Literatür incelendiğinde akran zorbalığına dair ilk bilimsel çalışmaların İskandinav ülkelerinde yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar çok yakın geçmişe kadar bu konu önemsiz görülüp göz ardı edilmiş olsa da gelenen noktada zorbalık davranışının gerek bireyin kendisine gerekse etrafındakilere verdikleri maddi-manevi zarar bilim insanlarının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Özellikle son 10-15 yıllık süre içerisinde bilim insanlarının akran zorbalığı olgusunu bir çerçeveye oturtmak ve çözüm üretmek adına literatüre oldukça çok katkıda buldukları görülmektedir.

Boulton ve Hawker'a (1997) göre ABD'de neredeyse her beş ergen veya çocuktan birinin zorbalık yaptığı ya da zorbalığa maruz kaldığı düşünülmektedir. Bu oran konunun önemini gözler önüne sermektedir. Zorbalığın üzerinde düşünülmesi ve çözüm yolları üretilmesi adına ciddi girişimlerin olması gerektiği fikir birliği sağlanmıştır.

## 2.2. ZORBALIĞIN TANIMI

Türk Dil Kurumuna ait Büyük Güncel Sözlüğe göre zorbalık “Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, mütegalibe, despot, diktatör” olarak tanımlanmıştır.

Arora (1987) zorbalığı, “faillerin, akran grubuyla bütünleşmesini sağlayacak, yeterli becerileri ya da kapasiteleri olmadığı için ortaya çıkan, dış saldırganlık araçları ile sosyal baskınlığın elde edilmesi ya da sürdürülmesi olarak tanımlamıştır. Galloway’a (1994) göre ise zorbalık “ bir kişi ya da grubun kasıtlı olarak, bir diğer kişi ya da grupta gerilime neden olacak davranışları” olarak ifade edilmiştir.

Roland (1989) zorbalığı “ kendini savunamayacak durumda olan bireye uzun süre ve sistematik bir şekilde fiziksel veya psikolojik güç kullanılması olarak tanımlamıştır. Bjorkqvist, Ekman ve Lagerspetz (1982) ise zorbalığın “ sosyal bir doğaya sahip olan özel bir saldırganlık biçimi “ olduğunu belirtmiştir.

West ve Salmon’a (2000) göre zorbalık; “ kasıtlı, Provoke edilmemiş, bir ya da daha fazla çocuğun bir diğerine acı veren strese yol açan tekrarlı ve güç kullanmayı içeren davranışlarıdır.”Furniss (2000) zorbalığı, “ bir kişinin diğer bir bireyi incitmesine neden olan herhangi bir davranış” olarak tanımlamaktadır.

Besag (1995) zorbalığın fiiliyattan öte bir tutumu ortaya koyduğunu belirtmiş ve “ bireyin kendisini savunamayacak durumda olan kişilere zarar verme isteği duyması “ şeklinde tanımlar. Bir davranışın zorbalık olarak kabul edilebilmesi için şu dört özelliği içerdiğini ifade eder. Bunlar;

- Zorbalık davranışı fizyolojik, psikolojik yahut sözel şekilde gerçekleşir.
- Toplum tarafından kabul gören bir şekilde ortaya konulabilir.
- Kurban bireylerde ileride tekrar benzer şeyler yaşayacaklarına dair kaygı uyandırır.
- Zorba ile kurban arasında bir güç eşitsizliği vardır.

Yaman (2009b) zorbalık konusunda önemli bir hususun altını çizmiştir. Dışarıdan gözlemlendiğinde hiçbir saldırgan tavır sergilenmediği halde “ avına sinsice yaklaşan” psikolojik ve duygusal saldırıyı içeren bir zorbalık türünün olabileceğini belirtmiştir. En çok gözden kaçan zorbalık türü bu tür zorbalıklardır.

Farrington (1993) zorbalığı; “ bireyin fiziksel veya psikolojik olarak kendisinden daha güçlü bir birey tarafından baskıya maruz bırakılması” olarak tanımlamakta ve davranışın zorbalık olarak nitelendirilmesi için bir kışkırtma durumunun söz konusu olmaması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşe Stephenson ve Smith zaman zaman zorbalanın “ kışkırtıcı mağdurlar” tarafından tetiklenebileceği şeklinde bir itirazları olmuştur.

Sullivan (2000) zorbalığı “bir bireyin ya da grubun başka bir bireye ya da gruba saldırganlığı ve manipülasyonu içeren bir veya bir dizi eylemi sürekli olarak uygulaması” olarak tanımlar.

## **2.3. ZORBALIK TİPOLOJİSİ**

Coloroso (2003) zorba bireyleri yedi ayrı kategoriye ayırarak açıklamıştır. Bunlar;

### **2.3.1. Kendinden Emin Zorba**

Cleary ve Sullivan’ın (2004) “zeki zorbalar” diye adlandırdığı zorbalık eylemini sinsice yapıp dışarıdan gözlem yaparak anlaşılması en zor olan gruptur. Eşduyumu kabiliyetinden yoksun oldukları için karşı tarafa verdikleri zararı önemsemezler.

### **2.3.2. Sosyal Zorba**

Sosyal zorbalar, insanlarla sosyal ilişkileri iyi gibi görünse de son derece yüzeysel ve menfaat odaklıdır. Zorbalık davranışını karşısındakini sosyal izolasyon, hakkında söylentiler çıkarma, topluluk önünde küçük düşürme gibi yöntemlerle gerçekleştirir. İçsel olarak mağdur ettikleri kişilere dönük kıskançlık duyguları beslerler.



### **2.3.3. Tedbirli Zorba**

Tedbirli zorbalar, eylemlerini kimsenin müdahale edemeyeceği تنها ortamlarda yapmayı tercih ederler ve topluluk içinde asıl maksatlarının tam tersi şekilde davranırlar. Zorbalık davranışını profesyonelce yaparlar, mağdurların kendilerine yapılan rahatsız edici davranışları insanlara izah etmeleri güçtür.

### **2.3.4. Hiperaktif Zorba**

Hiperaktif zorbalar, en ufak bir tahrik karşısında hemen reaksiyon gösteren gruptur. Davranışlarının sonuçlarının sorumluluğunu almazlar. Yaşadıkları problemin kendilerinden kaynaklandığına dair iç görüye sahip değildirler.

### **2.3.5. Zorbalığa Maruz Kalan Zorba**

Coloroso (2003) göre bu grup maruz kaldıkları zorbalık eylemi karşısında yaşadıkları negatif içsel duyularıyla baş edebilmek için kendileri de başkalarına zorbalık yaptıklarını ifade etmiştir. Yardım sunmakta en zorlanılan gruptur. Zira hem zorba hem de mağdur olmaları psikolojik yıpranma düzeylerini artırmaktadır.

### **2.3.6. Grup Zorbalığı**

Grup zorbalığı, aynı fikri paylaşan bir grubun bir kişi üzerinde zorbalık eylemi gerçekleştirilmesi olarak ifade edilebilir. Gruptaki kişiler tek başlarına olduklarında zorbalık eylemi yapmadıklarını sadece grup ortamında bu tür davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bu noktada sosyal psikolojinin verileri grup zorbalığı eylemlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bonds ve Stoker (2000, akt, Anderson, 2007) sosyal öğrenmenin grubun davranışları üzerinde etkisi olduğunu iletmiştir. Bu görüşe göre grupta başat olan bir birey vardır. Grubun diğer üyeleri başat olan kişiyi kendilerine örnek almaktadır. Normal şartlarda yapmayacakları eylemleri grubun etkisiyle yapabilmektedirler.

### 2.3.7. Pasif Zorba

Pasif zorbalar, zorbalık eylemi yaparlar ancak bu davranışın ardında yaşadıkları kendini koruma endişesi vardır. Davranışı başlatan kişiler değillerdir.

## 2.4 ZORBALIĞIN NEDENLERİ

Coloroso (2003) yaptığı araştırmasında insanların mizacının vermiş olduğu karakteristik özelliklerinin zorbalık davranışı sergilemelerine zemin hazırlayabileceğini savunmuştur. Parsons (2005) in yürüttüğü çalışma da aynı görüşü destekler niteliktedir. Parsons (2005) göre bireyler doğuştan getirdiği bazı özelliklerin insan ilişkilerini algılama konusunda şüpheli olduklarını zorbalık eylemlerini de bu “tehlike” anlamı içeren algılarına tepki olarak yapabildiklerini savunmuştur. Dolayısıyla bireylerin doğuştan getirdikleri karakteristik özelliklerin bireylerin zorbalık eylemlerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Zorbalığın nedenlerini anlaşılmasında aile yapısının da etkisi göz ardı edilemez. Aile özelliklerinden; ailenin çocuk yetiştirme tutumları (Baldry ve Farrington, 2000; Turgut, 2005; Akgün, 2005), bireylerin davranışlarında belirleyici tesiri vardır. Aile içinde aşırı otoriter tutum, esnetilemez kurallar bütünlüğü ve bu kurallara uyulmaması durumunda tehdit, sindirme ve fiziksel şiddete başvuran ailelerin çocuklarında zorbalık eğilimlerinin daha yoğun olduğu görülmüştür. Bu görüşü destekleyen bir başka görüş Olweus (1980) e aittir. Aile içinde fiziksel güce dayanan problem çözme yöntemleriyle yetişen bireylerin daha saldırgan bir yaklaşım içinde olduklarını öne sürmüştür. Öte yandan ebeveynlerin kayıtsız ve tutarsız olduğu aile ortamında büyüyen bireylerin daha çok zorbalık yapabileceğine dair bulgular vardır. Aile içinde sevgi, şefkat ve ilgiden yoksun bir birey zorba olma riski taşıyabilmektedir.(Kılıç 2009)

Aile içinde şiddeti gören yahut bizzat şiddete maruz kalan bireylerin şiddete daha meyilli olduğu birçok bilimsel çalışmada kanıtlanmıştır. Bu bağlamda Besag (2005) zorbalık yapan kişilerin aile ortamlarında kaotik bir iklimin hâkim olduğunu, çocukların saldırgan davranışlarının normalize edildiğini hatta şiddete teşvik edildiğini savunmuştur. (Genç 2007, Sukut 2009, Gürsoy 2010)’a göre evde gerek ebeveynleriyle gerek kardeşleriyle

çatışma içinde olan bireylerin zorba ya da kurban olma olasılıklarının yüksek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Besag (2005) kardeşlerle çatışmalı ilişkinin zorbalığı yordama konusunda yol gösterici olabileceğini belirtmiştir.(Dussich, 2007)'nin araştırmasında da çocukluk çağında aile içinde yaşanan fiziksel şiddetin kişilerin ileride zorba olma veya zorbalığa maruz kalma olasılığını artırıcı bir etken olduğunu bildirmiştir.

Bireylerin zorbalık eylemlerinde fiziksel görüntüsünün de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Olweus (1978) araştırmasında zorbalık eyleminde bulunan bireylerin yalnızca kurbanlardan değil ortamdaki tüm akranlarından daha gösterişli bir görünüme sahip olduklarını ileri sürmüştür. Duffiy (2004) ise bu kadar genel düşünmeyip sadece zorbaların kurbanlarını seçerken kendilerinden daha güçsüz kişileri tercih ettiklerini ileri sürmüştür. Her iki araştırmanın ortak paydası fiziksel olarak güçlü olmanın kişileri zorbalık eylemine yöreklendirecek bir etken olabileceğidir.

Zorbalığın nedenlerini anlama konusunda empatinin de etkisinin olabileceğini düşünen araştırmacılar bu hipotezlerini doğrulayan bulgular elde etmişlerdir. (Jolliffe ve Farrington, 2006)'nun elde ettiği bulgulara göre gerek kız çocuklarında gerek erkek çocuklarında zorbalık davranışı ile empati becerileri arasında ters bir orantı olduğunu kaydetmişlerdir. Yani zorbalık yapan her iki cinsin de empati becerileri anlamlı ölçüde düşük bulunmuştur.

Literatürde yapılan birçok araştırma da zorbalığın nedenlerini belirlemek adına en çok üzerinde düşünülen başlıklardan biri de öz saygı konusudur. Araştırmaların sonucunda birbirinden çok farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. O'moore ve Kirkham (2001)'a göre zorbalık davranışı gösteren bireylerde öz saygı düzeyinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Öte yandan Kaukiainen ve diğerleri (2002) bu görüşün aksi verilere ulaşmışlardır. Öz saygı ile zorbalık davranışı arasındaki ters orantılı bir ilişkinin bulunmadığını hatta zorbalık yapan erkeklerde öz saygının yüksek olduğunu ileri sürmüştür. Bu noktadaki görüş ayrılıklarını anlayabilmek için Salmivalli(1998)'in ileri sürdüğü görüşü dikkate almak yararlı olabilir.Öz saygıyı ölçen araçlar öz bildirim dayalı araçlardır. Kişiler soruları yanıtlarken yeterince objektif davranamamaları söz konusu olabilmektedir. Araştırma sonuçlarının

farklılaşmasında bu gerçeği göz ardı etmemek gerekir. Kişilerin öz saygıları üzerinde yorum yaparken “sağlıklı öz saygı” ve “sağlıksız öz saygı” ayrımını yapmak gerekir. “sağlıklı öz saygı”ya sahip bireyler hem kendisi hem de etrafıyla uyum içindedir ve toplum tarafından kabul görürler. “sağlıksız öz saygısı” olan bireyler ise en küçük bir olumsuz uyarı işareti karşısında defansif davranmakta ve antisosyal bir davranım içine girebilmektedirler. ( Salmivalli,1998)

Zorbalık davranışı gösteren çocuk ve ergenlerin derslerdeki performansları açısından bakıldığında birbiriyle örtüşmeyen bulgular söz konusudur. Sugimori (1998) ve Watts (1998)’in Japon çocuk ve ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında zorba bireylerin okul performansının yüksek olduğu görüşünü ileri sürerken Zinnecker(1998)’in Alman çocuk ve ergenlerde yaptığı çalışmasında bunun tam aksine zorba bireylerin ders performanslarının düşük olduğu görüşünü savunmuştur. İki ayrı sosyo-kültürel yapıdaki bu ülkelerdeki sonuçların birbirini yanlışlıyor olması zorbalık eylemini değerlendirirken sosyolojik gerçekleri de göz önünde bulundurulması gerektiğini düşündürmektedir.

## **2.5. MAĞDUR TİPOLOJİSİ**

Araştırmacılar mağdurları dört kategoride sınıflandırılabilceğini ileri sürmüşlerdir.

### **2.5.1. Masum Mağdur**

Masum mağdurlar, ortada hiçbir gerekçe yokken zorbalardan tarafından mağdur edilen gruptur. Yaşadıkları mağduriyetten en etkin şekilde kurtulmayı başarırlar.

### **2.5.2. Pasif Mağdur**

En yaygın grubu oluştururlar. Pasif mağdurlar zorbalarla etkili bir başa çıkma yöntemi kullanamadıkları için zorbaların hedefindedirler. Bonds ve Stoker’e ( 2000; akt, Anderson, 2007) göre pasif mağdurlar; sessiz, kendi halinde, sınırlı arkadaş çevresi olan, özgüveni düşük, zorluklar karşısında yılmazlık düzeyleri düşük bireylerdir.

### **2.5.3. Kışkırtıcı Mağdur**

Kışkırtıcı mağdurlar, davranışlarıyla zorbalık yapan kişileri tahrik ederler. Anderson'e (2007) göre zaman zaman zorbalıkla karıştırılabilen kışkırtıcı mağdurların akranlarıyla ilişkilerinde şiddete meyilli olduklarını ileri sürmüştür. Dürtüsellikleri ön plandadır ve birçoğu genellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı alırlar.

### **2.5.4. Olası Mağdurlar**

Bonds ve Stoker (2000; akt, Anderson, 2007) olası mağdurları; mağdur olmadığı halde gördükleri ya da duydukları zorbalık eylemleri karşısında benzer durumlar yaşayacakları gibi bir evham yaşayan kişiler olarak tarif etmektedir. Çabuk etkilenen, eş duyum yeteneği yüksek bireylerdir. Tespit edilmesi zor olan bir gruptur.

## **2.6. MAĞDUR OLMA NEDENLERİ**

(Olweus, 2005)'in yaptığı araştırmanın bulgularına göre bireylerin yaklaşık %10'luk kesimi eğitim hayatları boyunca zorbalık eylemine uğradığını ileri sürmektedir. Bu oran her 10 çocuktan birinin akranları tarafından zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir. Buradan hareketle her sınıfta en az 2-3 çocuk veya ergenin mağdur ediliyor olma olasılığını düşündürmektedir. Konu okul geneli açısından değerlendirildiğinde hiç de azımsanmayacak rakamlar ortaya çıkmaktadır. İstatistiksel veriler durumun ciddiyetini ortaya koyarken duruma çözüm üretebilmek için bazı çocuk ve ergenler hiçbir zaman akran zorbalığına maruz kalmazken neden bazı çocuk ve ergenler sürekli mağdur rolündedir sorusuna cevap aramak gerekmektedir.

Yapılan birçok araştırmada dış görünüşün bireylerin zorbalığa maruz kalıp kalmamalarında etkili olduğu ileri sürülmektedir. Örneğin gözlük kullanıyor olması ya da gözlerde görünüş itibariyle farklılıklarının olması, işitme probleminin olması, teninin rengi, çok uzun boylu veya kısa boylu olması, çok şişman yahut çok zayıf olması, kekemelik veya artikülasyon bozukluğu gibi konuşma bozukluğu sorununun olması çocuk ya da ergeni mağdur pozisyonuna sokabilmektedir (Olweus, 1978, Lowenstein, 1978).

Aile içerisinde anne babanın çocuklara karşı yoğun bir koruma kollama tutumu içerisinde olmaları çocukları kendilerine bağımlı pozisyona soktuğu gibi sosyal ortamlarda kendi başlarının çaresine bakamayan pasif bireylere dönüşebilirler. Besag'ın çalışması da bu görüşle paralellik göstermektedir. Ebeveyn yaklaşım biçimlerinin zorbalığa maruz kalma üzerinde etkisi olduğu, çocuklarda anne babalarının beklentilerine yanıt veremeyeceklerine dair yetersizlik duyguları uyandırabileceği kaydedilmiştir(Akt. Koç, 2007).

O'Moore ve Kirkham(2001) yaptıkları çalışmalarında bireylerin zorba veya kurban olma nedenleri açısından değerlendirirken tek ebeveynli çocuk ve ergenler ile iki ebeveyni de olan çocuk ve ergenler arasında bir farklılık olup olmadığını da incelemiştir. İncelemelerinin sonucunda annesi ya da babasından biri olmayan çocuk ve ergenlerin diğerlerine göre daha çok kurban oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bilhassa annenin olmayışı kurban pozisyonunda olma riskini artırdığı rapor edilmiştir.

Ahmed ve Braithwaite (2004)' e göre zorbalığa maruz kalan çocuk veya ergenlerin akranlarına kıyasla dış görünüş olarak daha ufak, sosyal açıdan içe dönük, daha somurtkan, daha çabuk incinebilir pasifize bireyler olarak görülmektedir. Smokowski ve Kopasz (2005) yaptıkları incelemelerde aynı görüşü savunan veriler ortaya koymuşlardır. Haynie ve diğerleri (2001) bu görüşlere ek olarak zorbalığa maruz kalan çocuk veya ergenlerin iletişim kurabilme ve sorunlara çözüm üretebilme yeteneklerinin de belirgin olarak düşük olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşler ışığında koruyucu ve önleyici ruh sağlığı açısından kurban olma ihtimali olan bireyleri tanıma ve oluşabilecek risk faktörlerini önlemek adına dikkate değer sinyallerdir. ZiraCarney ve Merrell (2001) 'in ortaya koyduğu verilere göre kurban bireylerin kendilerini zekâ, çekicilik, başarı gibi alanlarda akranlarından daha düşük olduklarını düşündükleri görülmektedir. Çocuk ve ergenlerin bu negatif algı ve anlayışları maruz kaldıkları zorbalık eylemi karşısında asıl suçlunun kendileri olduğuna dair yanlış bir düşünce yapısını ortaya çıkarmaktadır. Netice itibariyle de zorbalık eyleminin gün yüzüne çıkması daha uzun zaman almakta yahut hiç duyulmamaktadır.

Olweus (1993)' e göre zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerin sosyal ilişki kurma konusundaki başarısızlıkları sık sık arkadaş ortamlarında dışlanmalarına sebebiyet

verebilmektedir. Bu tür bireylerin arkadaş sayılarının çok sınırlı olduğu ve vakitlerinin çoğunu aileleriyle geçirdiklerini ileri sürmüştür. Çocuk ve ergenlerin arkadaşlarının iyi ilişki kurabildiği bir arkadaşının varlığı bireylerin kurban olup olmama durumu üzerine etkisi olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili olarak Hodges ve Perriy (1999) olumlu ilişkiler içinde bulunan bir arkadaşına sahip olmanın cinsiyet fark etmeksizin tüm bireyleri mağdur olmaktan koruduğunu ileri sürmüşlerdir. Arkadaşına sahip olup olmamaya niceliksel olarak bakıldığında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı kaydedilmiştir.

## **2.7. CİNSİYET BAĞLAMINDA AKRAN ZORBALIĞI**

Akran zorbalığı eylemine cinsiyet bağlamında bakıldığında alanyazında birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bir kısım bilim insanları zorbalığa uğrama açısından kız ve erkek bireyler arasında bir farklılığın olmadığını rapor etmişlerdir. (Dölek, 2002; Gültekin, 2003; Kochenderfer-Ladd ve Skinner, 2002; Pekel, 2004; Mynard ve Joseph, 2000). Bir kısım bilim insanlarının yaptıkları çalışmalar neticesinde ise her iki cinsiyet arasında zorbalığa en fazla maruz kalan grubun erkekler olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir.(Bilgiç, 2007; Juvonen, Adrienne ve Graham, 2000; Kartal ve Bilgin, 2007; Olweus, 1994; Özen, 2006; Rigby ve Slee, 1991 ve Yurtal ve Cenkseven, 2005). Bir başka bakış açısında ise bilim insanları her iki cinsiyetteki bireylerin zorbalığa uğradığını ancak zorbalık türünün cinsiyetler açısından farklılıklar gösterdiğini savunmuştur. Block (1983) e göre kızlar arasında dedikodu çıkarma, gruptan dışlama, alaya alma gibi ilişki zorbalık yoğunken erkeklerde vurma, tekmeleme, tehditler savurma gibi güce dayalı yollarla yapılan zorbalığın daha çok görüldüğünü ileri sürmüştür. Garrett (2003) de aynı görüşü destekleyen veriler sunmuştur. Kızlar ve erkekler arasındaki bu farklılığın nedeni; kızların ilişki kurma, erkeklerin güç üzerinden varlık gösterme konusundaki eğilimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

## 2.8. YAŞ BAĞLAMINDA AKRAN ZORBALIĞI

Akran zorbalığı konusunda yapılan çalışmalara yaş bağlamında bakıldığında cinsiyette olduğu gibi birbirinden farklı bulgular elde edildiği görülmektedir. Olweus (1993)'e göre doğrudan zorbalık davranışının özellikle ortaokul döneminde yoğun görüldüğü lise döneminde düşüşe geçtiğini ifade etmiştir. Zorbalık davranışının ergenlik döneminde manidar ölçüde artış göstermesini bireylerin içinde buldukları gelişim döneminden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlamıştır. Ergenlik döneminde bireylerin kendini kanıtlama, toplum içinde bir yer edinebilme gibi ihtiyaçlarını zorbalık davranışı üzerinden giderme çabası olarak görülebilir. Pelligrini ve Long (2002)'nin çalışması da aynı hipoteze destek vermektedir. Ergenlikle beraber artan zorbalık eylemlerinin bireylerin yaşlıları arasında liderlik pozisyonu kazanmak motivasyonu ile yapıyor olabileceğini savunmuşlardır. Aynı çalışmada ergenlikle beraber artan zorbalık eylemlerine karşı mağdur olma oranlarında azalma olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

(Stevens ve Van Oost 1994, akt, Yaman 2009) 'a göre zorbalık davranışı 10-16 yaş döneminde dikkate değer şekilde azaldığını ileri sürmüştür. Lösel ve Bliesener (1999)' a göre ise yaşla beraber değişen şeyin zorbalığın çeşidi olduğu görüşünü savunmuştur. Küçük yaşlardaki çocuklar daha çok fiziksel zorbalık daha çok görülürken yaşın büyümesiyle beraber daha çok ilişkisel ve sözel içerikli zorbalık görüldüğünü ileri sürmüştür. Salmivalli (2002) ise bu konuya daha farklı bir yorum getirmiştir. Zorbalığın yaşla beraber azalmadığını, yapılan çalışmalarda yaşla beraber zorbalık davranışındaki davranışın azaldığına dair elde edilen verilerin mağdurların bildirim oranlarındaki azalmayla ilişkili olabileceğini savunmuştur.



## 2.9. ÖZ YETERLİLİK BAĞLAMINDA AKRAN ZORBALIĞI

Öz yeterlilik Bandura (1986)'ya göre;

*Bir kişinin belli bir bağlamda istenen sonuçları doğurabilecek gerekli davranışları başarılı bir biçimde yapabileceğine olan inancı olarak tanımlanmaktadır. (Bandura, 1986; akt. Apay 2010)*

Scholz ve Schwarzer (2005), ise aynı kavramı şu şekilde tariflemektedir;

*Öz-yeterlik bireyin stresli ve zorlu yaşam olaylarıyla karşılaştığında bu durumla başa çıkmadaki yeterlik inancıdır. (Scholz ve Schwarzer, 2005)*

Bireylerde öz yeterlilik inancının oluşmasında kişinin yaşam öyküsünün, içinde bulunduğu sosyal bağlamın, sosyal çevrenin ve ebeveynin verdiği doğrudan veya dolaylı mesajları ve kişinin duygusal yapısının etkisi olduğu düşünülmektedir. (Bandura, 1999).

Chen, Gully ve Eden, (2004) de yaptıkları çalışmalarında Bandura ile paralel bir görüş savunmuşlardır. Kişilerin genel öz yeterlik inancı geliştirmelerinde geçmiş yaşam öykülerindeki bir işi başarmada gösterdikleri performansın büyük önem arz ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Öz yeterlilik inancı yüksek bireylerle yüksek olmayan bireyler mukayese edildiğinde; öz yeterlilik inancı yüksek olan bireyler ulaşılması meşakkatli bir amaç karşısında daha sakin, kendinden emin ve sonuca başarılı bir şekilde ulaşacaklarına dair yüksek bir umut besledikleri görülmektedir. Öz yeterlilik inancı düşük bireyler ise zorlayıcı bir hedef karşısında daha negatife odaklı, kalıp ve dar bir bakış açısıyla bir değerlendirme yolunu tercih etmektedirler. Ulaşmak istedikleri hedef karşısında uygun sorun çözme yöntemini bulma konusunda zorluk yaşarlar, bu durum bazen başarısızlıkla sonlanabilir. (Bandura, 1998; akt. Aydın, 2011).

Apay,( 2010)'a göre bireylerin öz yeterlilik inançları bireylerin hedefe ulaşmadaki zorluklarda bir baş edebilme stratejisi oluşturma, bunu kalıcı ve geliştirici bir konuma oturtma konusunda etkisinin olduğunu ileri sürmüştür.

Alanyazın incelendiğinde öz yeterliliğin birçok kavramla ilişkisini konu alan araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin öz yeterlilikle iyi oluş arasında pozitif bir korelasyon olduğu(Carlsson, Ziegert ve Nissen, 2015), öz saygı ile öz yeterlilik arasında manidar bir bağlantı olduğu (Blank, Connor, Gray ve Tustin, 2016) ileri sürülmektedir. Ancak doğrudan akran zorbalığı ile öz yeterlilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sadece Peker ve Ekinci (2016) Genel Öz-Yeterliliğin Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisi isimli çalışmalarında bu konuya değinmişlerdir. Araştırma sonucunda genel öz yeterliliğin siber zorbalıkla başa çıkma ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra öz yeterliliğin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarını yordadığını ileri sürmüşlerdir.

## **2.10. AKRAN ZORBALIĞININ KISA VE UZUN VADELİ PSİKOPATOLOJİK DOĞURGULARI**

### **2.10.1. Akran Zorbalığını Yapan Açısından Kısa Ve Uzun Vadeli Psikopatolojik Doğurgular**

Akran zorbalığının sonuçları her ne kadar zorbalığa maruz kalmış kurban açısından kısa ve uzun vadede psikopatoloji boyutunda değerlendirilecek ölçüde olumsuz doğurguları söz konusu olsa da zorbalığı yapan bireyler açısından da durum çok farklı değildir. Literatür incelendiğinde zorbalığı yapan bireylerin de gerçekleşen eylemden en az mağdurlar kadar etkilendikleri görülmektedir. Bireyler zorbalık eyleminde hangi pozisyonda olursa olsun negatif bir etkilenmeden bahsedilebilir. Zorba ya da kurban olmaları bireyin kendisi ve çevresine verdiği zararın çeşidini değiştirmektedir. Eslea ve arkadaşları (2003) yaptıkları çalışmalarında bu fikri destekleyen bulgulara ulaşmışlardır. Akran zorbalığının sonuçları yoğun olarak kurbanları etkilese de zorbalı da zorbalık eyleminin sonuçları bakımından nötr

durumda değildirler. Yapılan çalışmanın verilerine göre zorbalık eylemi neticesinde zorbalarda içinde saldırganlık ve taşkınlığı içeren dışa dönük davranış problemleri sergiledikleri ileri sürülmüştür. Şimşek ve arkadaşları (2008) dışa dönük davranışları otoriteye boyun eğmeme ve kurallara muhalefet ve saldırganlık şeklinde kategorize etmişlerdir.

West ve Salmon (2000)' e göre akran zorbalığını zorbalar açısından yaptıkları değerlendirmelerinde bilhassa zamanında müdahale edilmemiş, çok sonradan farkına varılmış akran zorbalığı vakalarında zorbaların uzun vadede bilişsel iyi oluş halini kalıcı olarak zarara uğratabilecek negatif olumsuz doğurguları olabileceğini savunmuşlardır. Oluşabilecek negatif sonuçlar şu şekilde sıralanabilir;

- Dikkatte bozulma,
- Depresyon,
- Karşı çıkma-kural bozucu davranış problemleri,
- Kurbanlara kıyasla daha fazla madde kötüye kullanma eğilimi,
- Akademik başarısızlık,
- Çalışma ortamında verimsizlik,
- Suçlara karışma ve mahkum olma,
- Trafik suçu işleme,
- Yetişkinlik döneminde aile içi şiddet
- Antisosyal davranışlar gösterme,
- İleriki yaşlarda suçluluk ve pişmanlık duygularından kaynaklı

depresyon yaşayabilirler.

Akran zorbalığı konusunda otorite isimlerden Olweus (1993) de akran zorbalığına hiç bulaşmamış bireylerle zorba bireylerin davranış bozukluklarına yatkınlıkları açısından yaptığı değerlendirmesinde zorba bireylerin başkalarının eşyalarını izinsiz alma, kaba kuvvet kullanma, madde kötüye kullanımı gibi durumların daha çok görüldüğünü rapor etmiştir. Zorbalık davranışının dikkat çeken bir özelliği de dönemsel bir durum olmamasıdır. Olweus (1993)'te yaptığı geniş çaplı araştırmasında ortaokul yaş döneminde zorbalık eylemleri sergileyen ergenlerin genç yetişkinlik dönemine ulaştıklarında mevcut durumları hakkındaki

raporunda bu hipotezi destekler niteliktedir. Ergenlik döneminde zorbalık yapan bireylerin yetişkinlik döneminde %60 gibi çok büyük bir oranının en az bir suça bulaştığı bulgusuna ulaşmıştır.

Zorbalık davranışında bulunan bireylerde uyku problemleri, mide hastalıkları ve sık sık baş ağrısından yakınma gibi psikosomatik sorunların görüldüğü de rapor edilmiştir. (Beaty and Alexeyev 2008, akt. Albayrak, 2012)

Ball and Bindler (2008)'a göre çocukluk ya da ergenlik döneminde zorbalık yapan bireylerin eş ve çocuklarına daha çok şiddet uyguladıklarını, bu durumun sosyal öğrenme yoluyla çocuklar aracılığıyla kuşaktan kuşağa geçen kötü bir mirasa dönüşebilmektedir. Araştırmacıların bu görüşlerinden hareketle zorbalık eylemi içine giren bir bireyin hem kendisi hem çevresi hem de gelecek kuşaklar için risk içermektedir.

Literatürün ortaya koyduğu veriler zorbalık yapan bireylerin en az mağdurlar kadar yardıma muhtaç olduğu ve zamanında gerekli müdahale yapılmaması durumunda kısır bir döngü oluşacağı gerçeğidir.

### **2.10.2. Akran Zorbalığına Maruz Kalan Kurbanlar Açısından Kısa Ve Uzun Vadeli Psikopatolojik Doğurgular**

Nabuzoka ve ark., (2009)'a göre zorbalığa maruz kalmış kurban bireylerin gerek erkeklerde gerekse kızlarda içe yönelme eğilimi gösterdikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Nadir olarak erkek kurbanların intikam duygusu güttükleri ve dışa dönük taşkın davranışlar sergileyebildiklerini ileri sürmüşlerdir.

Akran zorbalığına maruz kalan bireylerin kısa ve uzun vadede yaşadıkları psikopatolojik durumlar birçok bilimsel çalışmada benzer bulguları içerdiğini göstermektedir.

Alper, (2008)' e göre akran zorbalığına maruz kalan çocuk ve ergenlerin hastanelerin çocuk ve ergen psikiyatri servislerine şu şikâyetlerle başvurduklarını bildirmiştir;

- Depresyon
- Mide ağrıları
- Baş ağrıları
- Uyku sorunları
- Alt ıslatma
- İntihar eğilimi

Rigby, (2003)'ün araştırma verilerine göre akran zorbalığına maruz kalmış çocuk ve ergenlerin sürekli bir endişe ve uyarılmışlık hali, öz güven sorunları, depresyon, öfke patlamaları, akranlarıyla yapılan aktivitelere iştirak etmeme, okula gitmeyi reddedip sık sık devamsızlık yapma gibi durumların görüldüğünü bildirmiştir.

Flonnery ve ark., (2004) okul ortamında akranları tarafından zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerin durumdan nasıl etkilendiklerini araştırdıkları çalışmalarında fizyolojik belirtiler ve psikolojik belirtiler olmak üzere iki kategoride değerlendirmişlerdir. Fizyolojik belirtiler kategorisinde elde edilen bulgulara göre;

- Yeme problemleri
- Uyku problemleri
- Dikkati toparlamakta güçlük
- Baş ağrısı

Psikolojik belirtiler kategorisinde ise şunları rapor etmişlerdir;

- Sosyal kaygı bozukluğu
- Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB)
- Öz saygı da düşme
- Öz kırım eğilimi
- Saldırganlık eğiliminde artış

Esen, (2003)'e göre zorbalığa maruz kalan bireylerin uğradıkları zorbalık düzeyi arttıkça ders başarılarının düştüğünü ileri sürmüştür. Akademik başarı ile zorbalığa uğrama arasında negatif bir korelasyon olduğu söylenebilir.

Kapıcı, (2004) yaptığı çalışmada akran zorbalığının dozu arttıkça mağdurların öz saygılarının daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Anksiyete ve depresyon oranlarının ise anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bildirmiştir. Özellikle de sözel zorbalık, cinsel içerikli zorbalık ve fiziksel zorbalık eylemlerine maruz kalan çocuk ve ergenlerin depresyona girme ihtimalinin daha yüksek olabileceğini savunmuştur.

Akran zorbalığının ne kadar sürdüğü de mağdurların yaşayacakları hasarın boyutunu ve kalıcılığını belirlediği düşünülmektedir. Nitekim Egan ve Perry, (1998)'in sunduğu bulgulara göre akran zorbalığına arasına maruz kalan çocuk ve ergenler ile uzun süre maruz kalan çocuk ve ergenleri kıyasladığı çalışmada uzun süre akran zorbalığı yaşayan kişilerin kendilerini daha soyutlanmış hissettiklerini ve benlik saygılarının diğer bireylere göre daha düşük olduğunu ileri sürmüştür.

Olweus, (1993)'te yaptığı uzun soluklu çalışmasında ortaokul döneminde zorbalığa maruz kaldığını tespit ettiği bireyleri 23 yaşına geldiklerinde tekrar bir değerlendirmeye aldığında geçmiş yaşantılarında akran zorbalığına uğrama öyküsü olan bireylerin akran zorbalığına uğramayanlara oranla daha çok depresyon geçirdiklerini, benlik saygılarının çok daha düşük bulunduğunu rapor etmiştir.

Garip ve ark., (2008) bildirdiğine göre akran zorbalığı mağduru çocuklarda sonu gelmeyen gerginlik ve kendini emniyette hissetmeme hali, sosyal izolasyon, iştah ve uyku düzeninde bozulma, bir duruma dikkatini yoğunlaştırma ve sürdürmekte güçlük, enürezis, okula gitmeyi reddetme, mütemadiyen teyakkuzda olma durumları gözlemlenebilmektedir. Bunların yanı sıra mevcut psikolojik sorunların şiddetinin artması ve kronikleşmesi de akran zorbalığına maruz kalan bireylerin yaşayabilecekleri handikaplardandır.

Pişkin, (2002) yaptığı araştırmasında okul ortamında akran zorbalığına maruz kalan çocukların insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından olan güvende hissetme duygusundan

mahrum oldukları için okula karşı iyi duygular hissetmeme, zorbalık eyleminin gerçekleştiği mekânlara gitmeyi reddetme hatta okulu terk etme gibi savunma yöntemleri kullanabildiklerini kaydetmiştir. Okul çağı çocuğunun maruz kaldığı zorbalık davranışının çocukta uyandırdığı nahoş duygulanımların çocuğun ömür boyu baş etmek zorunda kalacağı psikolojik hastalıkların ortaya çıkışını tetikleyebilmektedir. Akran zorbalığının nadir karşılaşılan ancak en tehlikeli boyuttaki sonucu ise intihar eğilimini artırdığı realitesidir.

Ögel ve ark., (2006) yaptıkları çalışmalarında akran zorbalığının negatif sonuçları konusuna ekonomik zarar boyutuyla da bakmışlardır. Zorbalık mağduru çocukların okuldan sürekli eşyaları parçalanmış, kirletilmiş, zarar görmüş bir şekilde dönebilirler ve ihtiyaçlarının dışında para talebinde bulunabilirler. Bu durum hem zorbalığa uğrayan çocuğu tanımak için birer işaret olarak değerlendirilebileceği gibi neden olduğu maddi külfet açısından akran zorbalığının istenmeyen sonuçları olarak da çıkarımda bulunulabilir. Yine aynı çalışma da zorbalığa uğrayan çocukların arkadaş ilişkilerinin son derece zayıf olduğu, hiç kimse tarafından hiçbir sosyal ortamda tercih edilmedikleri için sürekli yalnız kaldıkları ifade edilmiştir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği evren ve örneklem ile birlikte bu verilerin elde edilmesi esnasında kullanılan araçlar, elde edilen verilere uygulanan işlemler ve istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

#### 3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada 13, 14, 15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır. Hem zorbalıkta bulunanların ve/veya hem de zorbalığa maruz kalanların, değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıkları ve bu bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermediklerini incelemek için ilişkisel karşılaştırma yapılmıştır. İlişkisel tarama modeli, varyans analizi, çoklu regresyon, t-testi gibi istatistiklerden yararlanarak iki veya daha çok değişken arasındaki ilişki ve miktarı belirlemeye yaramaktadır (Karasar, 2009).

#### 3.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma Türkiye, Kocaeli ilinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bazı devlet ortaokul ve liselerinde okumakta olan 550 öğrenci ile sınırlıdır. Eldeki bulgularda bununla ilgili bilgiler yer almaktadır.



### **3.3. EVREN VE ÖRNEKLEM**

Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılı içinde Kocaeli ilinde okuyan ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerini kapsamaktadır. Bu çalışma;

Kocaeli ilinde 2 ortaokul, 1 imam hatip ortaokulu, 1 mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve 1 Anadolu lisesi olmak üzere 5 okulda uygulanmıştır. Araştırmaya 282 kız, 268 erkek öğrenci katılmıştır. Toplam 550 öğrenciye ölçek uygulanmıştır.

Araştırmayı etik çerçeveler içerisinde yürütebilmek için Üsküdar Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından gerekli izinler alındıktan uygulama yapılmıştır. Araştırma yapılmadan önce okul müdüründen onay alınmış ve sınıflardaki gönüllü öğrenciler seçilip araştırmanın öneminden bahsedildikten sonra zaman sınırlaması konulmaksızın ölçekler uygulanmıştır.

### **3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI**

Bu araştırmada 13, 14, 15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır. Zorbalıkta bulunanların ve/veya zorbalığa maruz kalanların tespiti için Akran Zorbalığı Ölçeği (ergen formu) kullanılmıştır. Değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıklarının tespiti için araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermediklerini incelemek için Çocuklar İçin Özyeterlilik Formu kullanılmıştır.

### **3.4.1. Akran Zorbalığı Ölçeği (Ergen Formu)**

6. 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma düzeylerini öntest, sontest ve izleme ölçümlerini belirlemek amacıyla Pişkin ve Ayas (2007) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçekler akranlarına “zorbalık yapan” ve “zorbalığa uğrayan” öğrencileri belirlemek amacıyla toplam 53 madde ve altı faktörden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin faktörlere göre dağılımı şu şekildedir;

1-15. maddeler fiziksel zorba ve kurban,

16-22. maddeler sözel zorba ve kurban,

23-28. maddeler izolasyon zorba ve kurban,

29-33. maddeler söylenti yayma zorba ve kurban,

34-43. maddeler eşyalara zarar verme zorba ve kurbanı,

44-53. maddeler cinsel zorba ve kurbanı oluşturmaktadır.

Ölçeğin zorba ve kurban boyutlarından alına bilecek en düşük puan 53 en yüksek puan 265'tir. Puanlar arttıkça zorba ve kurban olma durumu artar. Bu çalışmada Milli Eğitim Müdürlüğü izin vermediği için Cinsel zorba ve kurban maddeleri kullanılmamıştır.

### **3.4.2. Kişisel Bilgi Formu**

Araştırmacı tarafından oluşturulan bilgi formunda yaş, cinsiyet, annenin sağlığı, babanın sağlığı ve eğitim durumu, anne babanın medeni durumu, ekonomik durum, kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğu bilgisi alınmıştır. Bunun yanı sıra doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalıp kalmadıkları, ne sıklıkla ve ne tür şiddete maruz kaldıkları ve ailede kimler arasında şiddet yaşandığına dair bilgi alınmasına yönelik sorular yer almaktadır. Toplamda 13 sorudan oluşmaktadır

### 3.4.3. Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği

Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği, Muris (2001) tarafından 12–19 yaş arasındaki ergenlerin sosyal, akademik ve duygusal öz-yeterliklerini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir.

Öz-yeterliğin üç boyutunu temsil ettiği varsayılan ölçeğin birinci alt boyutu olan *sosyal öz-yeterlik*, ergenlerin akran ilişkilerini ve girişkenlik yeteneğini fark etme düzeylerini ölçerken; ikinci alt boyut olan *akademik öz-yeterlik* ise ergenlerin akademik beklentilerini gerçekleştirme, akademik konuları başarma ve kişinin kendi öğrenme davranışını yönetme yeteneğini ölçmektedir. Ölçeğin son alt boyutu olan *duygusal öz-yeterlik* ise ergenlerin olumsuz duygularıyla baş etme yeteneğini algılamayı ölçmektedir. Toplamda 21 maddeden oluşan ölçeğin her alt boyutunda yedişer madde bulunmaktadır. Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği Beşli Likert Tipi (1= hiç ve 5= çok iyi) bir ölçektir. Toplam öz-yeterlik alt faktörlere ilişkin ölçek maddeleri toplanarak hesaplanır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21'dir. Ölçekten alınan yüksek puan ergenin ilgili öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğuna ve ölçekten alınan düşük puan ise ergenin öz-yeterlik düzeyinin düşük olduğuna işaret etmektedir.

## 3.5. VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanmış SPSS (Statistical Package for Social Sciences) v.21 ile analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın sürekli değişken olan demografik değişkenleri için ortalama hesabı, kategorik değişkenleri için de frekans dağılımı ve yüzdelik hesabı yapılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre ölçeklerden alınan puanlar bağımsız örneklem t testi ile  $p < 0,05$  anlamlılık düzeyine göre karşılaştırılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü değişkenlerin birbirleri ile ilişkisinin  $p < 0,05$  ve  $p < 0,01$  anlamlılık düzeyinde değerlendirilebilmesi amacıyla Pearson Korelasyon analizleri yapılmıştır.

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlere yer verilmiştir. Birinci bölümde, sosyodemografik değişkenler ile şiddet değişkenlerine ilişkin dağılımlar ve ortalamalar verilmiştir. İkinci bölümde, sosyodemografik değişkenlere ve şiddet değişkenlerine göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi bulguları ve korelasyonlar verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki Pearson korelasyon analizlerine yer verilmiştir.

#### 4.1. KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN DAĞILIMLAR VE ORTALAMALAR

##### 4.1.1. Demografik Özellikler

Tablo 1’de demografik değişkenlere göre kız ve erkek öğrencilerin dağılımları ve ki-kare bulguları verilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin devam ettikleri okullara göre dağılımları arasında anlamlı farklar bulunmuştur [ $\chi^2=8,989$ ;  $p<0,05$ ]. İNÇİHO’ya devam eden kız öğrencilerin oranı (%29,4) erkek öğrencilere göre (%22) daha yüksek bulunmuştur. DAL’a devam eden erkek öğrencilerin oranı (%29,1) kız öğrencilere göre (%20,6) daha yüksek bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin diğer okullara dağılımları arasında fark bulunmamıştır.

Kız ve erkek öğrencilerin sınıflara dağılımları arasında fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında %34’ü 7.sınıf, %30’u 8.sınıf ve %36’sı 9.sınıf öğrencisi olarak dağılmıştır.

Kız ve erkek öğrencilerin okul düzeyine dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında %64’ü ortaokula, %36’sı liseye devam etmektedir.

**Tablo 1. Demografik Değişkenlere Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları**

Değişken	Kategori		Kız	Erkek	Toplam	$\chi^2$	p
Okul Adı	İNÇİHO	"	<b>83<sub>a</sub></b>	<b>59<sub>b</sub></b>	142	8,989	,018
		%	29,4	22,0	25,8		
	SÇDMTAL	"	37 <sub>a</sub>	25 <sub>a</sub>	62		
		%	13,1	9,3	11,3		
	TPO	"	51 <sub>a</sub>	52 <sub>a</sub>	103		
		%	18,1	19,4	18,7		
	DAL	"	<b>58<sub>a</sub></b>	<b>78<sub>b</sub></b>	136		
Sınıfı		%	20,6	29,1	24,7		
	ŞSGO	"	53 <sub>a</sub>	54 <sub>a</sub>	107		
		%	18,8	20,1	19,5		
	7. Sınıf	"	103 <sub>a</sub>	84 <sub>a</sub>	187	1,953	,165
		%	36,5	31,3	34,0		
	8. Sınıf	"	84 <sub>a</sub>	81 <sub>a</sub>	165		
		%	29,8	30,2	30,0		
9. Sınıf	"	95 <sub>a</sub>	103 <sub>a</sub>	198			
	%	33,7	38,4	36,0			
Okulu	Ortaokul	"	187 <sub>a</sub>	165 <sub>a</sub>	352	1,343	,247
		%	66,3	61,6	64,0		
	Lise	"	95 <sub>a</sub>	103 <sub>a</sub>	198		
		%	33,7	38,4	36,0		
Toplam		"	282	268	550		
		%	100,0	100,0	100,0		

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın  $p < 0,05$  düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2’de kız ve erkek öğrencilerin aile durumlarına göre dağılımları ve ki-kare bulguları verilmiştir.

Kız ve erkek öğrencilerin ebeveyn durumuna göre dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında, %93,8’i anne ve babasının bir arada olduğunu, %3,6’sı anne ve babasının ayrı olduğunu, %1,8’i babasının vefat ettiğini ve %0,7’si annesinin vefat ettiğini bildirmiştir.

Kız ve erkek öğrencilerin üvey ebeveyn dağılımları (n=9) arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında %55,6'sı üvey annesinin olduğunu, %33,3'ü üvey babasının olduğunu ve %11,1'i her ikisinin de üvey olduğunu bildirmiştir.

Kız ve erkek öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına göre dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında %45,8'i ekonomik durumlarının iyi olduğunu, %53,1'i orta olduğunu, %1,1'i kötü olduğunu bildirmiştir.

**Tablo 2. Aile Durumuna Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları**

Değişken	Kategori		Kız	Erkek	Toplam	$\chi^2$	p
Ebeveyn Durumu	Annem ve babam bir arada	N	261 <sub>a</sub>	255 <sub>a</sub>	516	1,915	,184
		%	92,6	95,1	93,8		
	Annem ve babam ayrı	N	12 <sub>a</sub>	8 <sub>a</sub>	20		
		%	4,3	3,0	3,6		
	Babam vefat etti	N	6 <sub>a</sub>	4 <sub>a</sub>	10		
		%	2,1	1,5	1,8		
Annem vefat etti	N	3 <sub>a</sub>	1 <sub>a</sub>	4			
	%	1,1	0,4	0,7			
Üvey Ebeveyn	Üvey anne	N	4 <sub>a</sub>	1 <sub>a</sub>	5	,514	,902
		%	57,1	50,0	55,6		
	Üvey baba	N	2 <sub>a</sub>	1 <sub>a</sub>	3		
		%	28,6	50,0	33,3		
	Her ikisi de üvey	N	1 <sub>a</sub>	0 <sub>a</sub>	1		
		%	14,3	0,0	11,1		
Ekonomik Durum	İyi	N	136 <sub>a</sub>	116 <sub>a</sub>	252	1,355	,259
		%	48,2	43,3	45,8		
	Orta	N	143 <sub>a</sub>	149 <sub>a</sub>	292		
		%	50,7	55,6	53,1		
	Kötü	N	3 <sub>a</sub>	3 <sub>a</sub>	6		
		%	1,1	1,1	1,1		
Toplam	N	282	268	550			
	%	100,0	100,0	100,0			

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın p<0,05 düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir, Biri a diğeri b ise fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır,

**Tablo 3. Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları**

Değişken	Kategori		Kız	Erkek	Toplam	$\chi^2$	p
Anne Eğitim	Okuryazar değil	N	4 <sub>a</sub>	7 <sub>a</sub>	11	2,739	,214
		%	1,4	2,6	2,0		
	Okuryazar	N	5 <sub>a</sub>	6 <sub>a</sub>	11		
		%	1,8	2,2	2,0		
	İlkokul	N	107 <sub>a</sub>	111 <sub>a</sub>	218		
		%	37,9	41,4	39,6		
	Ortaokul	N	78 <sub>a</sub>	65 <sub>a</sub>	143		
		%	27,7	24,3	26,0		
	Lise	N	64 <sub>a</sub>	61 <sub>a</sub>	125		
		%	22,7	22,8	22,7		
	Üniversite	N	24 <sub>a</sub>	18 <sub>a</sub>	42		
		%	8,5	6,7	7,6		
Baba Eğitim	Okuryazar değil	N	1 <sub>a</sub>	3 <sub>a</sub>	4	5,052	,503
		%	0,4	1,1	0,7		
	Okuryazar	N	7 <sub>a</sub>	3 <sub>a</sub>	10		
		%	2,5	1,1	1,8		
	İlkokul	N	52 <sub>a</sub>	53 <sub>a</sub>	105		
		%	18,4	19,8	19,1		
	Ortaokul	N	65 <sub>a</sub>	48 <sub>a</sub>	113		
		%	23,0	17,9	20,5		
	Lise	N	106 <sub>a</sub>	105 <sub>a</sub>	211		
		%	37,6	39,2	38,4		
	Üniversite	N	51 <sub>a</sub>	56 <sub>a</sub>	107		
		%	18,1	20,9	19,5		
Toplam	N	282	268	550			
	%	100,0	100,0	100,0			

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın  $p < 0,05$  düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3'te anne ve baba eğitim durumuna göre kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında, %2'si annelerinin okuryazar olmadığını, %2'si okuryazar olduğunu, %39,6'sı ilkokul mezunu olduğunu, %26'sı ortaokul mezunu olduğunu, %22,7'si lise mezunu olduğunu ve %7,6'sı üniversite mezunu olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin %0,7'si babalarının okuryazar olmadığını, %1,8'i okuryazar olduğunu, %19,1'i ilkokul mezunu olduğunu, %20,5'i ortaokul mezunu olduğunu, %38,4'ü lise mezunu olduğunu ve %19,5'i üniversite mezunu olduğunu bildirmiştir.

**Tablo 4. Üvey Ebeveyni Olan Öğrencilerin Üvey Anne ve Üvey Baba Geldiğindeki Yaş Ortalamaları ve Standart Sapmaları**

Üvey Ebeveyn		Üvey anne geldiğindeki yaşı	Üvey baba geldiğindeki yaşı
Üvey anne	N	5	
	ORT	8,00	
	SS	3,391	
Üvey baba	N		3
	ORT		10,00
	SS		2,646
Her ikisi de üvey	N	1	1
	ORT	6,00	10,00
	SS	,	,
Toplam	N	6	4
	ORT	7,67	10,00
	SS	3,141	2,160

Tablo 4'te üvey ebeveyni olan öğrencilerin üvey anne ve üvey baba geldiğindeki yaş ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Üvey annesi olanların üvey anneleri geldiğindeki yaş ortalamaları  $\bar{x}=8$ ; üvey babası olanların üvey babaları geldiğindeki yaş



ortalamları  $\bar{X}=10$ ; her ikisi de üvey olanların üvey anne geldiğindeki yaşı  $X=6$  ve üvey baba geldiğindeki yaşı  $X=10$  olarak tespit edilmiştir.

**Tablo 5. Cinsiyete Göre Yaş, Kardeş Sayısı ve Doğum Sırası Ortalamaları ve Standart Sapmaları**

Cinsiyet		Yaş	Kardeş sayısı	Doğum sırası
Kız	N	282	282	282
	ORT	13,98	2,70	1,85
	SS	,833	1,124	1,008
Erkek	N	268	268	268
	ORT	14,09	2,67	1,96
	SS	,823	1,065	1,066
Toplam	N	550	550	550
	ORT	14,03	2,69	1,91
	SS	,829	1,095	1,038

Tablo 5’te cinsiyete göre yaş, kardeş sayısı ve doğum sırası ortalamaları verilmiştir. Kız öğrencilerin yaş ortalaması  $\bar{X}=13,98$ , erkek öğrencilerin yaş ortalaması  $\bar{X}=14,09$  bulunmuştur. Kız öğrencilerin kardeş sayısı ortalaması  $\bar{X}=2,7$ , erkek öğrencilerin kardeş sayısı ortalamaları  $\bar{X}=2,67$  bulunmuştur. Kız öğrencilerin doğum sırası ortalaması  $\bar{X}=1,85$ , erkek öğrencilerin doğum sırası ortalaması  $\bar{X}=1,96$  bulunmuştur.

#### 4.1.2. Aile İçi Şiddete İlişkin Dağılımlar

Tablo 6’da aile içi şiddet değişkenlerine göre kız ve erkek öğrencilerin dağılımları ve ki-kare bulguları verilmiştir. Ailede şiddet olup olmamasına göre kız ve erkek çocukların

dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %23,3'ü aile içinde şiddet olduğunu bildirmiştir.

Şiddet görme sıklığına göre kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin tamamına bakıldığında %22,5 yılda bir kez, %44,2'si ayda en az bir kez, %23,3 haftada en az bir kez, %10,1 her gün aile içinde şiddet gördüklerini bildirmişlerdir.

Fiziksel şiddet gördüğünü bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %8,9'u fiziksel şiddet gördüğünü bildirmiştir.

Sözel şiddet gördüğünü bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %17,8'i sözel şiddet gördüğünü bildirmiştir

Duygusal şiddet gördüğünü bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %9,3'ü duygusal şiddet gördüğünü bildirmiştir

Ekonomik şiddet gördüğünü bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %1,5'i ekonomik şiddet gördüğünü bildirmiştir

Anne ve babası arasında şiddet olduğunu bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %4,4'ü anne ve babaları arasında şiddet olduğunu bildirmiştir.

Kardeşler arasında şiddet olduğunu bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %15,8'i kardeşler arasında şiddet olduğunu bildirmişlerdir.

**Tablo 6. Aile İçi Şiddet Değişkenlerine Göre Kız ve Erkek Öğrencilerin Dağılımları ve Ki-Kare Bulguları**

Değişken	Kategori		Kız	Erkek	Toplam	$\chi^2$	p			
Ailede Şiddet		n	71 <sub>a</sub>	57 <sub>a</sub>	128	1,176	,279			
		%	25,2	21,3	23,3					
Şiddet Görme Sıklığı	Yılda en az bir kez	n	17 <sub>a</sub>	12 <sub>a</sub>	29	3,485	,335			
		%	23,6	21,1	22,5					
	Ayda en az bir kez	n	28 <sub>a</sub>	29 <sub>a</sub>	57					
		%	38,9	50,9	44,2					
	Haftada en az bir kez	n	17 <sub>a</sub>	13 <sub>a</sub>	30					
		%	23,6	22,8	23,3					
	Her gün	n	10 <sub>a</sub>	3 <sub>a</sub>	13					
		%	13,9	5,3	10,1					
	Fiziksel Şiddet		n	28 <sub>a</sub>	21 <sub>a</sub>			49	,742	,389
			%	9,9	7,8			8,9		
Sözel Şiddet		n	55 <sub>a</sub>	43 <sub>a</sub>	98	1,123	,290			
		%	19,5	16,0	17,8					
Duygusal Şiddet		n	25 <sub>a</sub>	26 <sub>a</sub>	51	,114	,736			
		%	8,9	9,7	9,3					
Ekonomik Şiddet		n	4 <sub>a</sub>	4 <sub>a</sub>	8	,005	,942			
		%	1,4	1,5	1,5					
Anne ve baba arasında şiddet		n	16 <sub>a</sub>	8 <sub>a</sub>	24	2,380	,123			
		%	5,7	3,0	4,4					
Kardeşler arasında şiddet		n	47 <sub>a</sub>	40 <sub>a</sub>	87	,313	,576			
		%	16,7	14,9	15,8					
Anne ve çocuklar arasında şiddet		n	22 <sub>a</sub>	13 <sub>a</sub>	35	2,008	,157			
		%	7,8	4,9	6,4					
Baba ve çocuklar arasında şiddet		n	17 <sub>a</sub>	17 <sub>a</sub>	34	,023	,878			
		%	6,0	6,3	6,2					
Toplam		n	282	268	550					
		%	100,0	100,0	100,0					

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın  $p < 0,05$  düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir, Biri a diğeri b ise fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır,

Anne ve çocuk arasında şiddet olduğunu bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %4,4'ü anne ve çocuk arasında şiddet olduğunu bildirmiştir.

Baba ve çocuk arasında şiddet olduğunu bildiren kız ve erkek öğrencilerin dağılımlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrencilerin %6,2'si baba ve çocuk arasında şiddet olduğunu bildirmiştir.

**Tablo 7. Öğrencilerin Ailede Yaşadıkları Şiddet Türüne Göre Şiddet Görme Sıklığı**

Şiddet	Şiddet Görme Sıklığı					Toplam
	Yılda en az bir	Ayda en az bir	Haftada en az bir	Her gün		
Fiziksel	n	10 <sub>a</sub>	21 <sub>a</sub>	11 <sub>a</sub>	7 <sub>a</sub>	49
	%	20,4	42,9	22,4	14,3	100,0
Sözel	n	23 <sub>a</sub>	45 <sub>a</sub>	20 <sub>a</sub>	10 <sub>a</sub>	98
	%	23,5	45,9	20,4	10,2	100,0
Duyusal	n	9 <sub>a</sub>	20 <sub>a</sub>	12 <sub>a, b</sub>	10 <sub>b</sub>	51
	%	17,6	39,2	23,5	19,6	100,0
Ekonomik	n	2 <sub>a</sub>	2 <sub>a</sub>	1 <sub>a</sub>	3 <sub>a</sub>	8
	%	25,0	25,0	12,5	37,5	100,0

Harfler (a,b) cinsiyete göre oranlar arasındaki farkın p<0,05 düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Biri a diğeri b ise fark 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7’de öğrencilerin aile içinde yaşadıkları şiddet türüne göre şiddet görme sıklığı dağılımları verilmiştir.

Fiziksel şiddet gören öğrencilerin %20,4’ü yılda en az bir kez, %42,9’u ayda en az bir kez, %22,4’ü haftada en az bir kez, %14,3’ü her gün fiziksel şiddet gördüklerini bildirmişlerdir.

Sözel şiddet gören öğrencilerin %23,5'i yılda en az bir kez, %45,9'u ayda en az bir kez, %20,4'ü haftada en az bir kez, %10,2'si her gün sözel şiddet gördüklerini bildirmişlerdir.

Duygusal şiddet gören öğrencilerin %17,6'sı yılda en az bir kez, %39,2'si ayda en az bir kez, %23,5'i haftada en az bir kez, %19,6'sı her gün duygusal şiddet gördüklerini bildirmişlerdir.

Ekonomik şiddet gören öğrencilerin %25'i yılda en az bir kez, %25'i ayda en az bir kez, %12,5'i haftada en az bir kez, %37,5'i her gün ekonomik şiddet gördüklerini bildirmişlerdir.

## **4.2. ÖLÇEKLERDEN ALINAN PUANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI**

### **4.2.1. Demografik Değişkenlere Göre Ölçeklerden Alınan Puanlar**

Tablo 8'de devam edilen okula göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve varyans analizi bulguları verilmiştir.

Devam edilen okula göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu "Fiziksel Mağduriyet" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=2,739$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda İNÇİHO'ya devam eden öğrencilerin fiziksel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=29,13$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=25,23$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,042$ ). Diğer okullarda fiziksel mağduriyet ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Devam edilen okula göre, Akran Zorbalığı Mağdur Formu "Eşyalarının Zarar Görmesi" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=4,191$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda DAL'a devam eden öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=14,32$ )

TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,74$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,002$ ). DAL'a devam eden öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=14,32$ ) ŞSGO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,21$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,021$ ). Diğer okullarda eşyalarının zarar görmesi ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Devam edilen okula göre, Akran Zorbalığı Zorba Formu "Fiziksel Zorbalık" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=3,595$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=26,66$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,06$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,040$ ). SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=26,66$ ) ŞSGO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=21,67$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,019$ ). Diğer okullarda fiziksel zorbalık ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Devam edilen okula göre, Akran Zorbalığı Zorba Formu "Dışlama" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=2,884$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=9,08$ ) ŞSGO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,35$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,033$ ). Diğer okullarda dışlama ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Devam edilen okula göre, Akran Zorbalığı Zorba Formu "Eşyalara Zarar Verme" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=2,864$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=12,82$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=10,91$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,016$ ). Diğer okullarda eşyalara zarar verme ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Devam edilen okula göre, Akran Zorbalığı Zorba Formundan alınan toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=3,283$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin akran zorbalığı zorba formu toplam puan ortalamaları ( $\bar{x}=68,39$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=57,74$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,013$ ). SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin akran zorbalığı zorba formu toplam puan ortalamaları ( $\bar{x}=68,39$ ) ŞSGÖ'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=57,68$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ( $p=0,012$ ).

Devam edilen okula göre, Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeği "Akademik Öz-yeterlilik" alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=14,052$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,69$ ) İNÇİHO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,56$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,000$ ). SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,69$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,18$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,004$ ). SÇDMTAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,69$ ) ŞSGO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,14$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,004$ ).

DAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,07$ ) İNÇİHO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,56$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,000$ ). DAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,07$ ) TPO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,18$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,004$ ). DAL'a devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,07$ ) ŞSGO'ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,14$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,004$ ).

**Tablo 8. Devam Edilen Okula Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları**

	OKUL	N	ORT	SS	F	p
Fiziksel Mağduriyet	İNÇİHO	142	29,13	12,107	2,739	,028
	SÇDMTAL	62	26,16	9,855		
	TPO	103	25,23	9,769		
	DAL	136	26,65	9,904		
	ŞSGO	107	25,36	11,268		
Eşyalarının Zarar Görmesi	İNÇİHO	142	13,32	5,846	4,191	,002
	SÇDMTAL	62	12,84	4,506		
	TPO	103	11,74	3,019		
	DAL	136	14,32	6,575		
	ŞSGO	107	12,21	5,265		
Fiziksel Zorbalık	İNÇİHO	142	24,82	10,935	3,595	,007
	SÇDMTAL	62	26,66	13,636		
	TPO	103	22,06	8,918		
	DAL	136	22,86	9,427		
	ŞSGO	107	21,67	8,747		
Dışlama	İNÇİHO	142	8,14	3,208	2,884	,022
	SÇDMTAL	62	9,08	5,755		
	TPO	103	7,65	3,124		
	DAL	136	8,51	4,057		
	ŞSGO	107	7,35	3,166		
Eşyalara Zarar Verme	İNÇİHO	142	11,35	2,618	2,864	,023
	SÇDMTAL	62	12,82	5,437		
	TPO	103	10,91	2,486		
	DAL	136	11,83	4,321		
	ŞSGO	107	11,31	4,275		
Akran Zorbalığı Zorba Olma TP	İNÇİHO	142	61,62	18,738	3,283	,011
	SÇDMTAL	62	68,39	30,275		
	TPO	103	57,74	16,241		
	DAL	136	60,99	20,941		
	ŞSGO	107	57,68	20,346		
Akademik Öz- yeterlilik	İNÇİHO	142	24,56	5,946	14,052	,000
	SÇDMTAL	62	20,69	5,556		
	TPO	103	24,18	6,210		
	DAL	136	20,07	6,154		
	ŞSGO	107	24,14	6,582		
Genel Öz- yeterlilik	İNÇİHO	142	67,24	16,969	4,892	,001
	SÇDMTAL	62	60,27	15,337		
	TPO	103	68,01	16,767		
	DAL	136	60,66	18,456		
	ŞSGO	107	67,07	19,138		



Devam edilen okula göre, Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeği “Genel Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(4-545)=4,892$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda DAL’a devam eden öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=60,66$ ) TPO’ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=68,01$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,013$ ). DAL’a devam eden öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=60,66$ ) ŞSGO’ya devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=67,07$ ) anlamlı şekilde düşüktür ( $p=0,039$ ).

Devam edilen okula göre Akran Zorbalığı Mağdur Formunun diğer alt ölçekleri, Akran Zorbalığı Zorba Formunun diğer alt ölçekleri ve Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeğinin diğer alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 9’da cinsiyete göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Cinsiyete göre, Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalarının Zarar Görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,219$ ;  $p<0,05$ ]. Erkek öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=13,53$ ) kız öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,50$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Sosyal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-1,977$ ;  $p<0,05$ ]. Erkek öğrencilerin sosyal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=24,96$ ) kız öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,95$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-5,342$ ;  $p<0,05$ ]. Erkek öğrencilerin duygusal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=22,59$ ) kız öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=19,57$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Cinsiyete göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-4,197$ ;  $p<0,05$ ]. Erkek öğrencilerin genel

öz-yeterlik ortalamaları ( $\bar{x}=68,16$ ) kız öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=61,88$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

**Tablo 9. Cinsiyete Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	Cinsiyet	N	ORT	SS	t	p
Eşyalarının Zarar Görmesi	Kız	282	12,50	4,640	-2,219	,027
	Erkek	268	13,53	6,135		
Sosyal Öz-yeterlilik	Kız	282	23,95	5,871	-1,977	,049
	Erkek	268	24,96	6,049		
Duygusal Öz-yeterlilik	Kız	282	19,57	6,455	-5,342	,000
	Erkek	268	22,59	6,796		
Genel Öz-yeterlilik	Kız	282	61,88	16,799	-4,197	,000
	Erkek	268	68,16	18,334		

Tablo 10’da sınıfa göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve varyans analizi bulguları verilmiştir.

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=4,872$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 7. sınıfa devam eden öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=9,74$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=8,24$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,006$ ). Diğer sınıfların dışlanma ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Eşyalarının zarar görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır [ $F(2-547)=4,042$ ;

$p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 9.sınıfa devam eden öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=13,86$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,34$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,022$ ). Diğer sınıfların eşyalarının zarar görmesi ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Sözel zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,032$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 9.sınıfa devam eden öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=12,42$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,14$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,043$ ). Diğer sınıfların sözel zorbalık ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=5,401$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 9.sınıfa devam eden öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=8,69$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,38$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,003$ ). Diğer sınıfların dışlama ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,954$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 9.sınıfa devam eden öğrencilerin eşyalara zara verme ortalamaları ( $\bar{x}=12,14$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,10$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,025$ ). Diğer sınıfların eşyalara zarar verme ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

**Tablo 10. Sınıfa Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları**

	Sınıf	N	ORT	SS	F	p
Dışlanma	7	187	9,74	4,659	4,872	,008
	8	165	8,24	4,417		
	9	198	8,87	4,528		
Eşyalarının Zarar Görmesi	7	187	12,68	4,543	4,042	,018
	8	165	12,34	5,523		
	9	198	13,86	6,032		
Sözel Zorbalık	7	187	12,06	5,353	3,032	,049
	8	165	11,14	3,803		
	9	198	12,42	5,582		
Dışlama	7	187	8,09	3,455	5,401	,005
	8	165	7,38	2,799		
	9	198	8,69	4,648		
Eşyalara Zarar Verme	7	187	11,30	3,176	3,954	,020
	8	165	11,10	3,188		
	9	198	12,14	4,708		
Akran Zorbalığı Agresör Olma	7	187	60,74	20,059	3,318	,037
	8	165	57,64	16,730		
	9	198	63,30	24,417		
Akademik Öz-yeterlilik	7	187	24,88	6,127	29,600	,000
	8	165	23,69	6,256		
	9	198	20,27	5,966		
Sosyal Öz-yeterlilik	7	187	25,38	5,439	3,589	,028
	8	165	24,10	6,402		
	9	198	23,85	6,011		
Duygusal Öz-yeterlilik	7	187	21,82	6,431	3,076	,047
	8	165	21,24	7,036		
	9	198	20,14	6,834		
Genel Öz-yeterlilik	7	187	68,52	16,917	10,540	,000
	8	165	66,16	18,219		
	9	198	60,54	17,501		

Sınıfa göre Akran Zorbalığı Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,318$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda 9.sınıfa devam eden öğrencilerin akran zorbalığı zorba formu toplam puan ortalamaları ( $\bar{x}=63,30$ ) 8.sınıfa devam eden öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=57,64$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,028$ ). Diğer sınıfların akran zorbalığı zorba formu ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sınıflara göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=29,600$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, 9. sınıfa devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,27$ ) 7.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=24,88$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,000$ ). 9. sınıfa devam eden öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,27$ ) 8.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,69$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,000$ ).

Sınıflara göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Sosyal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,589$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, 9. sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=23,85$ ) 7.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=25,38$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,032$ ).

Sınıflara göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,076$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, 9. sınıfa devam eden öğrencilerin duygusal öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=20,14$ ) 7.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=21,82$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,040$ ).

Sınıflara göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=10,540$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, 9. sınıfa devam eden

öğrencilerin toplam öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=60,54$ ) 7.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=68,52$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,000$ ). 9. sınıfa devam eden öğrencilerin toplam öz-yeterlilik ortalama puanları ( $\bar{x}=60,54$ ) 8.sınıfa devam edenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=66,16$ ) anlamlı şekilde düşük bulunmuştur ( $p=0,007$ ).

Tablo 11’de ebeveynlerin durumuna göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar standart sapmalar ve varyans analizi bulguları verilmiştir. Ebeveynlerin durumuna göre Akran Zorbalığı Zorba Formu ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Ebeveynlerin durumuna göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Sözel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(3-546)=4,575$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda Annesi ve babası ayrı olanların sözel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=18,65$ ) anne ve babası bir arada olanların ortalamalarından ( $\bar{x}=14,00$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,004$ ).

Ebeveynlerin durumuna göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $F(3-546)=3,371$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda Annesi ve babası ayrı olanların toplam akran zorbalığı mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=86,95$ ) anne ve babası bir arada olanların ortalamalarından ( $\bar{x}=69,71$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,013$ ). Ebeveyn durumuna göre diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

**Tablo 11. Ebeveynlerin Durumuna Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları**

Ebeveynlerin Durumu		N	ORT	SS	F	p
Sözel Mağduriyet	Annem ve babam bir arada	516	14,00	5,761	4,575	,004
	Annem ve babam ayrı	20	18,65	10,454		
	Babam vefat etti	10	12,70	4,029		
	Annem vefat etti	4	18,00	11,747		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Annem ve babam bir arada	516	69,71	24,216	3,371	,018
	Annem ve babam ayrı	20	86,95	40,575		
	Babam vefat etti	10	64,00	10,646		
	Annem vefat etti	4	65,50	18,046		

Tablo 12’de ekonomik duruma göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar standart sapmalar ve varyans analizi bulguları verilmiştir.

Ekonomik duruma göre Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Sözel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,854$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda ekonomik durumu kötü olanların sözel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=20,67$ ) ekonomik durumu iyi olanlardan ( $\bar{x}=13,87$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,018$ ). Ekonomik durumu kötü olanların sözel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=20,67$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=14,31$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,029$ ).

Ekonomik duruma göre Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,460$ ;

$p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda ekonomik durumu kötü olanların dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=13,83$ ) ekonomik durumu iyi olanlardan ( $\bar{x}=8,95$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,026$ ). Ekonomik durumu kötü olanların dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=13,83$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=8,90$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,024$ ).

Ekonomik duruma göre Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=5,597$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda ekonomik durumu kötü olanların söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=12,17$ ) ekonomik durumu iyi olanlardan ( $\bar{x}=7,33$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,003$ ). Ekonomik durumu kötü olanların söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=12,17$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=7,22$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,003$ ).

Ekonomik duruma göre Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Eşyalarının zarar görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=3,524$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda ekonomik durumu kötü olanların eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=18,83$ ) ekonomik durumu iyi olanlardan ( $\bar{x}=12,97$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,024$ ). Ekonomik durumu kötü olanların eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=18,83$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=12,91$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,022$ ).

Ekonomik duruma göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=20,515$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, ekonomik durumu iyi olanların akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=24,69$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=21,37$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,000$ ).

Ekonomik duruma göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Sosyal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=10,481$ ;  $p < 0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda,



ekonomik durumu iyi olanların sosyal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=25,67$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=23,44$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,000$ ).

Ekonomik duruma göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=10,597$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, ekonomik durumu iyi olanların duygusal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=22,43$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=19,91$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,000$ ).

Ekonomik duruma göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği Genel Öz-yeterlilik ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $F(2-547)=17,024$ ;  $p<0,05$ ]. Farkın kaynağının tespit edilmesi amacıyla yürütülen Tukey testi sonucunda, ekonomik durumu iyi olanların genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=69,55$ ) ekonomik durumu orta olanlardan ( $\bar{x}=61,19$ ) anlamlı şekilde yüksektir ( $p=0,000$ ). Diğer ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

**Tablo 12. Ekonomik Duruma Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Bulguları**

		N	ORT	SS	F	p
Sözel Mağduriyet	İyi	252	13,87	5,653	3,854	,022
	Orta	292	14,31	6,273		
	Kötü	6	20,67	9,668		
Dışlanma	İyi	252	8,95	4,405	3,460	,032
	Orta	292	8,90	4,557		
	Kötü	6	13,83	9,174		
Söylentiye Uğrama	İyi	252	7,33	3,578	5,597	,004
	Orta	292	7,22	3,518		
	Kötü	6	12,17	6,463		
Eşyalarının Zarar Görmesi	İyi	252	12,97	5,511	3,524	,030
	Orta	292	12,91	5,095		
	Kötü	6	18,83	13,136		
Akademik Öz-yeterlilik	İyi	252	24,69	6,100	20,515	,000
	Orta	292	21,37	6,301		
	Kötü	6	19,00	5,514		
Sosyal Öz-yeterlilik	İyi	252	25,67	5,335	10,481	,000
	Orta	292	23,44	6,220		
	Kötü	6	21,67	9,688		
Duygusal Öz-yeterlilik	İyi	252	22,43	6,682	10,597	,000
	Orta	292	19,91	6,640		
	Kötü	6	17,33	7,866		
Genel Öz-yeterlilik	İyi	252	69,55	17,397	17,024	,000
	Orta	292	61,19	17,308		
	Kötü	6	53,67	14,922		

#### 4.2.2. Aile İçi Şiddete Göre Ölçeklerden Alınan Puanların Karşılaştırılması

Tablo 13'te aile içinde şiddet bulunup bulunmaması göre öğrencilerin Akran Zorbalığı Ölçeği ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Fiziksel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,102$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=29,30$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=25,94$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Sözel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,492$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sözel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=15,34$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=13,82$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=4,143$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=10,42$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=8,54$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,571$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=8,04$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,11$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Eşyalarının Zarar Görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,715$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=14,14$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,66$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,689$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olma ortalamaları ( $\bar{x}=77,24$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=68,06$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,850$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=25,66$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,73$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,412$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=12,85$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,63$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=4,218$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=9,31$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,72$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,855$ ;

$p < 0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,39$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,59$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,070$ ;  $p < 0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=12,45$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,27$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,070$ ;  $p < 0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=66,66$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=58,93$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,712$ ;  $p < 0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=21,52$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,27$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Ailede şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği alınan toplam puan ortalamaları (Genel Öz-Yeterlilik) arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,712$ ;  $p < 0,05$ ]. Aile içinde şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=62,10$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=65,80$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Diğer ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

**Tablo 13. Aile İçinde Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	<b>Ailede Şiddet</b>	<b>N</b>	<b>ORT</b>	<b>SS</b>	<b>t</b>	<b>p</b>
Fiziksel Mağduriyet	Evet	128	29,30	10,846	3,102	,002
	Hayır	422	25,94	10,705		
Sözel Mağduriyet	Evet	128	15,34	6,408	2,492	,013
	Hayır	422	13,82	5,925		
Dışlanma	Evet	128	10,42	5,346	4,143	,000
	Hayır	422	8,54	4,221		
Söylentiye Uğrama	Evet	128	8,04	4,057	2,571	,010
	Hayır	422	7,11	3,443		
Eşyalarının Zarar Görmesi	Evet	128	14,14	6,359	2,715	,007
	Hayır	422	12,66	5,087		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Evet	128	77,24	26,743	3,689	,000
	Hayır	422	68,06	23,995		
Fiziksel Zorbalık	Evet	128	25,66	11,971	2,850	,005
	Hayır	422	22,73	9,608		
Sözel Zorbalık	Evet	128	12,85	5,913	2,412	,016
	Hayır	422	11,63	4,727		
Dışlama	Evet	128	9,31	5,358	4,218	,000
	Hayır	422	7,72	3,090		
Söylenti Çıkarma	Evet	128	6,39	3,036	3,855	,000
	Hayır	422	5,59	1,673		
Eşyalara Zarar Verme	Evet	128	12,45	4,989	3,070	,002
	Hayır	422	11,27	3,350		
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Evet	128	66,66	27,130	3,698	,000
	Hayır	422	58,93	18,348		
Akademik Öz-yeterlilik	Evet	128	21,52	7,015	-2,712	,007
	Hayır	422	23,27	6,179		
Sosyal Öz-yeterlilik	Evet	128	24,10	6,163	-,739	,460
	Hayır	422	24,55	5,920		
Duygusal Öz-yeterlilik	Evet	128	20,29	6,885	-1,427	,154
	Hayır	422	21,27	6,749		
Genel Öz-yeterlilik	Evet	128	62,10	18,523	-2,063	,040
	Hayır	422	65,80	17,543		

Tablo 14’te aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-3,274$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=11,00$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=8,78$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-2,084$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=8,35$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=7,22$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-2,351$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olma ortalamaları ( $\bar{x}=78,16$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=69,42$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-5,171$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=30,49$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=22,72$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-4,943$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren

öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=15,24$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=11,59$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-6,523$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=11,35$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=7,77$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-4,439$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=7,02$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=5,65$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-4,475$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=13,84$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=11,32$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-6,226$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=77,94$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=59,05$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,301$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=20,86$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=23,06$ ) anlamlı şekilde düşüktür.



Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,771$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin duygusal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=18,49$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=21,29$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Aile içinde fiziksel şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalamaları (Genel Öz-Yeterlilik) arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,943$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde fiziksel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=57,84$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=65,63$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

**Tablo 14. Aile İçinde Fiziksel Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	Fiziksel Şiddet	N	ORT	SS	t	p
Dışlanma	Hayır	501	8,78	4,449	-3,274	,001
	Evet	49	11,00	5,323		
Söylentiye Uğrama	Hayır	501	7,22	3,517	-2,084	,038
	Evet	49	8,35	4,395		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Hayır	501	69,42	24,843	-2,351	,019
	Evet	49	78,16	24,787		
Fiziksel Zorbalık	Hayır	501	22,72	9,556	-5,171	,000
	Evet	49	30,49	14,111		
Sözel Zorbalık	Hayır	501	11,59	4,692	-4,943	,000
	Evet	49	15,24	7,052		
Dışlama	Hayır	501	7,77	3,199	-6,523	,000
	Evet	49	11,35	6,815		
Söylenti Çıkarma	Hayır	501	5,65	1,846	-4,439	,000
	Evet	49	7,02	3,608		
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	501	11,32	3,290	-4,475	,000
	Evet	49	13,84	6,962		
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Hayır	501	59,05	18,355	-6,226	,000
	Evet	49	77,94	34,371		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	501	23,06	6,383	2,301	,022
	Evet	49	20,86	6,513		
Duygusal Öz-yeterlilik	Hayır	501	21,29	6,740	2,771	,006
	Evet	49	18,49	6,813		
Genel Öz-yeterlilik	Hayır	501	65,63	17,724	2,943	,003
	Evet	49	57,84	17,502		

Tablo 15’de aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,177$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=10,30$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=8,69$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,282$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=25,55$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,95$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,250$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=12,95$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,69$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-4,080$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=9,49$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,79$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-4,335$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,59$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,60$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark

bulunmuştur [ $t=-2,481$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=12,41$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,36$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,290$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=66,99$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=59,38$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde sözel şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,664$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde sözel şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=21,31$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,20$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

**Tablo 15. Aile İçinde Sözel Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	Sözel Şiddet	N	ORT	SS	t	p
Dışlanma	Hayır	452	8,69	4,381	-	,002
	Evet	98	10,30	5,192	3,177	
Fiziksel Zorbalık	Hayır	452	22,95	9,786	-	,023
	Evet	98	25,55	12,088	2,282	
Sözel Zorbalık	Hayır	452	11,69	4,720	-	,025
	Evet	98	12,95	6,273	2,250	
Dışlama	Hayır	452	7,79	3,147	-	,000
	Evet	98	9,49	5,758	4,080	
Söylenti Çıkarma	Hayır	452	5,60	1,643	-	,000
	Evet	98	6,59	3,391	4,335	
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	452	11,36	3,360	-	,013
	Evet	98	12,41	5,413	2,481	
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Hayır	452	59,38	18,480	-	,001
	Evet	98	66,99	29,143	3,290	
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	452	23,20	6,213	-	,008
	Evet	98	21,31	7,124	2,664	

Tablo 16’da aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,527$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=10,51$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=8,82$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,390$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=8,45$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,21$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Eşyalarının zarar görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,961$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=15,14$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,79$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,672$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olma ortalamaları ( $\bar{x}=79,04$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=69,30$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-4,273$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=29,18$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,82$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,998$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=14,57$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,64$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark

bulunmuştur [ $t=-5,708$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=10,90$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,80$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,877$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,84$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,66$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-6,085$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=14,55$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,24$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-5,627$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=76,04$ ) bulunmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=59,17$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde duygusal şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,164$ ;  $p<0,05$ ]. Aile içinde duygusal şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=20,18$ ) bulunmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,14$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

**Tablo 16. Aile İçinde Duygusal Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	Duygusal Şiddet	N	ORT	SS	t	p
Dışlanma	Hayır	499	8,82	4,377	-2,527	,012
	Evet	51	10,51	6,008		
Söylentiye Uğrama	Hayır	499	7,21	3,493	-2,390	,017
	Evet	51	8,47	4,505		
Eşyalarının Zarar Görmesi	Hayır	499	12,79	5,110	-2,961	,003
	Evet	51	15,14	7,731		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Hayır	499	69,30	24,149	-2,672	,008
	Evet	51	79,04	30,558		
Fiziksel Zorbalık	Hayır	499	22,82	9,462	-4,273	,000
	Evet	51	29,18	15,134		
Sözel Zorbalık	Hayır	499	11,64	4,632	-3,998	,000
	Evet	51	14,57	7,635		
Dışlama	Hayır	499	7,80	3,166	-5,708	,000
	Evet	51	10,90	7,041		
Söylenti Çıkarma	Hayır	499	5,66	1,842	-3,877	,000
	Evet	51	6,84	3,630		
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	499	11,24	3,162	-6,085	,000
	Evet	51	14,55	7,120		
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Hayır	499	59,17	18,068	-5,627	,000
	Evet	51	76,04	36,150		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	499	23,14	6,348	3,164	,002
	Evet	51	20,18	6,553		



Tablo 17’de aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Söylentiye uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,517$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=10,50$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,28$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-5,207$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=41,75$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,14$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-4,949$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=20,50$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,79$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-7,944$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=18,13$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,94$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-5,367$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren

öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=9,63$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,72$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-5,513$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=18,75$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,44$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-6,792$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=108,75$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=60,02$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Aile içinde ekonomik şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-Yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,616$ ;  $p<0,05$ ]. Ailesinde ekonomik şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=17,00$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,95$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

**Tablo 17. Aile İçinde Ekonomik Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

	<b>Ekonomik Şiddet</b>	<b>N</b>	<b>ORT</b>	<b>SS</b>	<b>t</b>	<b>p</b>
Söylentiye Uğrama	Hayır	542	7,28	3,570	-2,517	,012
	Evet	8	10,50	5,182		
Fiziksel Zorbalık	Hayır	542	23,14	9,766	-5,207	,000
	Evet	8	41,75	22,607		
Sözel Zorbalık	Hayır	542	11,79	4,840	-4,949	,000
	Evet	8	20,50	10,142		
Dışlama	Hayır	542	7,94	3,427	-7,944	,000
	Evet	8	18,13	10,302		
Söylenti Çıkarma	Hayır	542	5,72	2,006	-5,367	,000
	Evet	8	9,63	4,069		
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	542	11,44	3,655	-5,513	,000
	Evet	8	18,75	7,305		
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Hayır	542	60,02	19,504	-6,792	,000
	Evet	8	108,75	48,653		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	542	22,95	6,401	2,616	,009
	Evet	8	17,00	5,043		

Tablo 18’de anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-3,092$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve baba arasında şiddet bulunduğunu bildiren

öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{X}=10,42$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{X}=7,98$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=3,104$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve baba arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{X}=18,92$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{X}=23,04$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Sosyal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,515$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve baba arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sosyal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{X}=21,46$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{X}=24,58$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,002$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve baba arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin duygusal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{X}=18,33$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{X}=21,16$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve baba arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalamaları (Genel Öz-Yeterlilik) arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=2,644$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve baba arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{X}=55,58$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{X}=65,37$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

**Tablo 18. Anne ve Baba Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

Anne ve baba arasında şiddet		N	ORT	SS	t	p
Dışlama	Hayır	526	7,98	3,538	-3,092	,002
	Evet	24	10,42	7,253		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	526	23,04	6,360	3,104	,002
	Evet	24	18,92	6,580		
Sosyal Öz-yeterlilik	Hayır	526	24,58	5,915	2,515	,012
	Evet	24	21,46	6,613		
Duygusal Öz-yeterlilik	Hayır	526	21,16	6,786	2,002	,046
	Evet	24	18,33	6,350		
Genel Öz-yeterlilik	Hayır	526	65,37	17,773	2,644	,008
	Evet	24	55,58	16,743		

Tablo 19’de kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Fiziksel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,996$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin fiziksel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=29,89$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=26,12$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Sözel Mağduriyet” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,427$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin sözel mağduriyet ortalamaları ( $\bar{x}=15,62$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=13,91$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark

bulunmuştur [ $t=-4,043$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=10,77$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=8,64$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,926$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=8,36$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,13$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu “Eşyalarının zarar görmesi” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,344$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalarının zarar görmesi ortalamaları ( $\bar{x}=14,25$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=12,77$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,578$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olma ortalamaları ( $\bar{x}=78,89$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=68,57$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Kardeşler arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı Ölçeği Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,019$ ;  $p<0,05$ ]. Kardeşler arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,39$ ) bulunmadığını bildirenlerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,66$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

**Tablo 19. Kardeşler Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

<b>Kardeşler arasında şiddet</b>		<b>N</b>	<b>ORT</b>	<b>SS</b>	<b>t</b>	<b>p</b>
Fiziksel Mağduriyet	Hayır	463	26,12	10,678	-2,996	,003
	Evet	87	29,89	11,091		
Sözel Mağduriyet	Hayır	463	13,91	5,887	-2,427	,016
	Evet	87	15,62	6,819		
Dışlanma	Hayır	463	8,64	4,247	-4,043	,000
	Evet	87	10,77	5,718		
Söylentiye Uğrama	Hayır	463	7,13	3,433	-2,926	,004
	Evet	87	8,36	4,329		
Eşyalarının Zarar Görmesi	Hayır	463	12,77	5,158	-2,344	,019
	Evet	87	14,25	6,641		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Hayır	463	68,57	23,797	-3,578	,000
	Evet	87	78,89	28,946		
Söylenti Çıkarma	Hayır	463	5,66	1,882	-3,019	,003
	Evet	87	6,39	2,927		

Tablo 20’de anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Dışlanma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,956$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin dışlanma ortalamaları ( $\bar{x}=11,17$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=8,83$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu “Söylentiye Uğrama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı

fark bulunmuştur [ $t=-2,167$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylentiye uğrama ortalamaları ( $\bar{x}=8,60$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=7,24$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Mağdur Formu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-1,987$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olma ortalamaları ( $\bar{x}=78,29$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=69,65$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-2,423$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,60$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=5,72$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur [ $t=-3,336$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=13,63$ ) bulunmayanların ortalamalarından ( $\bar{x}=11,40$ ) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-Yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=4,982$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=17,74$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,21$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Sosyal Öz-Yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=2,394$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet olduğunu



bildiren öğrencilerin sosyal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=21,27$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=22,11$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği “Duygusal Öz-Yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=3,148$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin duygusal öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=17,57$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=21,27$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Anne ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalamaları (Genel Öz-Yeterlilik) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=4,196$ ;  $p<0,05$ ]. Anne ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=52,89$ ) olmadığını bildiren öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=65,76$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

**Tablo 20. Anne ve Çocuklar Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

<b>Anne ile çocuklar arasında şiddet</b>		<b>N</b>	<b>ORT</b>	<b>SS</b>	<b>t</b>	<b>p</b>
Dışlanma	Hayır	515	8,83	4,466	-2,956	,003
	Evet	35	11,17	5,549		
Söylentiye Uğrama	Hayır	515	7,24	3,572	-2,167	,031
	Evet	35	8,60	4,009		
Akran Zorbalığı Mağduru Olma	Hayır	515	69,65	25,085	-1,987	,047
	Evet	35	78,29	21,426		
Söylenti Çıkarma	Hayır	515	5,72	1,977	-2,423	,016
	Evet	35	6,60	3,336		
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	515	11,40	3,537	-3,366	,001
	Evet	35	13,63	6,481		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	515	23,21	6,323	4,982	,000
	Evet	35	17,74	5,664		
Sosyal Öz-yeterlilik	Hayır	515	24,60	5,963	2,394	,017
	Evet	35	22,11	5,728		
Duygusal Öz-yeterlilik	Hayır	515	21,27	6,735	3,148	,002
	Evet	35	17,57	6,696		
Genel Öz-yeterlilik	Hayır	515	65,76	17,595	4,196	,000
	Evet	35	52,89	17,086		

Tablo 21’de baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre, Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden alınan ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Fiziksel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [t=-3,553; p<0,05]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren

öğrencilerin fiziksel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=29,41$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,02$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Sözel Zorbalık” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-3,760$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin sözel zorbalık ortalamaları ( $\bar{x}=15,03$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,71$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Dışlama” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-4,799$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin dışlama ortalamaları ( $\bar{x}=11,06$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=7,90$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Söylenti Çıkarma” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-3,300$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin söylenti çıkarma ortalamaları ( $\bar{x}=6,91$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=5,70$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu “Eşyalara zarar verme” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-2,679$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin eşyalara zarar verme ortalamaları ( $\bar{x}=13,24$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=11,43$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Akran Zorbalığı Zorba Formu toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=-4,354$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin akran zorbalığı zorba olma ortalamaları ( $\bar{x}=75,65$ ) olmayan öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=59,75$ ) anlamlı şekilde yüksektir.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği “Akademik Öz-yeterlilik” alt ölçeğinden alınan ortalama puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=4,500$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=18,15$ ) şiddet bildirmeyen öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=23,17$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Baba ve çocuklar arasında şiddet bulunup bulunmamasına göre Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalamaları (Genel Öz-yeterlilik) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [ $t=2,991$ ;  $p<0,05$ ]. Baba ve çocuklar arasında şiddet olduğunu bildiren öğrencilerin genel öz-yeterlilik ortalamaları ( $\bar{x}=56,15$ ) şiddet bildirmeyen öğrencilerin ortalamalarından ( $\bar{x}=65,52$ ) anlamlı şekilde düşüktür.

Diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

**Tablo 21. Baba ve Çocuklar Arasında Şiddet Bulunup Bulunmamasına Göre Akran Zorbalığı ve Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeğinden Alınan Ortalama Puanlar, Standart Sapmalar ve t testi Bulguları**

Baba ile çocuklar arasında şiddet		N	ORT	SS	t	p
Fiziksel Zorbalık	Hayır	51	23,02	9,676	-3,553	,000
	Evet	6		15,94		
				5		
Sözel Zorbalık	Hayır	51	11,71	4,789	-3,760	,000
	Evet	6		7,445		
Dışlama	Hayır	51	7,90	3,353	-4,799	,000
	Evet	6		7,402		
Söylenti Çıkarma	Hayır	51	5,70	1,918	-3,300	,001
	Evet	6		3,777		
Eşyalara Zarar Verme	Hayır	51	11,43	3,571	-2,679	,008
	Evet	6		6,401		
Akran Zorbalığı Zorba Olma	Hayır	51	59,75	19,04	-4,354	,000
	Evet	6		37,44		
				7		
Akademik Öz-yeterlilik	Hayır	51	23,17	6,273	4,500	,000
	Evet	6		6,863		
Genel Öz-yeterlilik	Hayır	51	65,52	17,66	2,991	,003
	Evet	6		18,17		
				3		

### 4.3. AKRAN ZORBALIĞI VE ÖZ-YETERLİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Tablo 22’de Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu ile Zorba Formundan alınan puanlar arasındaki Pearson Korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Fiziksel zorbalık ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,544$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,255$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,113$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,137$ ;  $p<0,01$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,359$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Fiziksel zorbalık ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma arasında paralellik bulunmaktadır.

Sözel zorbalık ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,320$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,347$ ;  $p<0,01$ ); dışlanma ( $r=0,137$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,164$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,108$ ;  $p<0,05$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,296$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sözel zorbalık ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, dışlanma, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma verileri arasında hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, herhangi bir iddiada bulunamayız ancak, aralarında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu görülmektedir..

Dışlama ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,241$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,205$ ;  $p<0,01$ ); dışlanma ( $r=0,218$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,188$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,192$ ;  $p<0,01$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,264$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Dışlama ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, dışlanma, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma verileri arasında hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, herhangi bir iddiada bulunamayız ancak, aralarında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu görülmektedir..

Söylenti çıkarma ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,174$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,198$ ;  $p<0,01$ ); dışlanma ( $r=0,155$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,297$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,209$ ;  $p<0,01$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,238$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Söylenti çıkarma ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, dışlanma, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma verileri arasında hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, herhangi bir iddiada bulunamayız ancak, aralarında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu görülmektedir..

Eşyalara zarar verme ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,221$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,224$ ;  $p<0,01$ ); dışlanma ( $r=0,140$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,179$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,330$ ;  $p<0,01$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,274$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Eşyalara zarar verme ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, dışlanma, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma verileri arasında hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, herhangi bir iddiada bulunamayız ancak, aralarında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu görülmektedir..

Akran zorbalığı zorba formundan alınan puanlar ile fiziksel mağduriyet ( $r=0,445$ ;  $p<0,01$ ); sözel mağduriyet ( $r=0,306$ ;  $p<0,01$ ); dışlanma ( $r=0,153$ ;  $p<0,01$ ); söylentiye uğrama ( $r=0,189$ ;  $p<0,01$ ); eşyalarının zarar görmesi ( $r=0,209$ ;  $p<0,01$ ) ve akran zorbalığı mağduru olma toplam puanı ( $r=0,369$ ;  $p<0,01$ ) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Eşyalara zarar verme ile, fiziksel mağduriyet, sözel mağduriyet, dışlanma, söylentiye uğrama, eşyalarının zarar görmesi ve akran zorbalığı mağduru olma verileri arasında hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, herhangi bir iddiada bulunamayız ancak, aralarında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

**Tablo 22. Akran Zorbalığı Ölçeği Mağdur Formu ve Zorba Formu Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi**

	Fiziksel Mağduriyet	Sözel Mağduriyet	Dışlanma	Söylentiye Uğrama	Eşyalarının Zarar Görmesi	Akran Zorbalığı Mağdur
Fiziksel Zorbalık	,544**	,255**	,082	,113**	,137**	,359**
Sözel Zorbalık	,320**	,347**	,137**	,164**	,108*	,296**
Dışlama	,241**	,205**	,218**	,188**	,192**	,264**
Söylenti Çıkarma	,174**	,198**	,155**	,279**	,209**	,238**
Eşyalara Zarar Verme	,221**	,224**	,140**	,179**	,330**	,274**
Akran Zorbalığı Zorba	,445**	,306**	,153**	,189**	,209**	,369**

Tablo 23'te öğrencilerin öz-yeterlilikleri ve akran zorbalığı mağduru olma puanları arasındaki Pearson Korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Öğrencilerin fiziksel mağduriyetleri ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,158$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel açıdan akran zorbalığı mağduriyetleri ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin fiziksel mağduriyetleri ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,140$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel açıdan akran zorbalığı mağduriyetleri ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve



/veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir

Öğrencilerin fiziksel mağduriyetleri ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,1164$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel açıdan akran zorbalığı mağduriyetleri ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir

Öğrencilerin sözel mağduriyetleri ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,204$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel olarak akran zorbalığı mağduriyetleri ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir

Öğrencilerin sözel mağduriyetleri ile sosyal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,188$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel olarak akran zorbalığı mağduriyetleri ile sosyal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir.

Öğrencilerin sözel mağduriyetleri ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,220$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel olarak akran zorbalığı mağduriyetleri ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin sözel mağduriyetleri ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,241$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel olarak akran zorbalığı mağduriyetleri ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,173$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile sosyal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,205$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile sosyal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya

sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,227$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,235$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından dışlanmaları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,157$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile sosyal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,133$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile sosyal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,179$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,193$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından söylentiye uğramaları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,197$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir

Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile sosyal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,125$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile sosyal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,100$ ;  $p<0,05$ ). Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranları tarafından eşyalarının zarar görmesi ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,147$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları

tarafından eşyalarının zarar görmesi ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,216$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile sosyal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,146$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile sosyal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,204$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,233$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akran zorbalığı mağduru olmaları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

**Tablo 23. Öğrencilerin Akademik Öz Yeterlilik ve Akran Zorbalığı Mağduru Olma Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi**

	Akademik Öz- yeterlilik	Sosyal Öz- yeterlilik	Duygusal Öz- yeterlilik	Genel Öz-yeterlilik
Fiziksel Mağduriyet	-,158**	-,037	-,140**	-,164**
Sözel Mağduriyet	-,204**	-,188**	-,220**	-,241**
Dışlanma	-,173**	-,205**	-,227**	-,235**
Söylentiye Uğrama	-,157**	-,133**	-,179**	-,193**
Eşyaların Zarar Görmesi	-,197**	-,125**	-,100*	-,147**
Akran Zorbalığı Mağdur	-,216**	-,146**	-,204**	-,233**

Tablo 24’te öğrencilerin öz-yeterlilikleri ve akran zorbalığı yapma puanları arasındaki Pearson Korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapmaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,146$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapma davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.



Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapmaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,112$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapma davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapmaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,138$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin fiziksel zorbalık yapma davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sözel zorbalık yapmaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,190$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel zorbalık yapma davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sözel zorbalık yapmaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,154$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel zorbalık yapma davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sözel zorbalık yapmaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,185$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin sözel zorbalık yapma davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarını dışlamaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,164$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarını dışlama davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme

imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarını dışlamaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,126$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarını dışlama davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarını dışlamaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,155$   $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarını dışlama davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarmaları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,134$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarma davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında,

hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir.

Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarmaları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,125$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarma davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir.

Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarmaları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,144$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranları hakkında söylenti çıkarma davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görölmektedir.

Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,150$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,090$ ;  $p<0,05$ ). Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-0,123$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarının eşyalarına zarar verme davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile akademik öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-188$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile akademik öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile duygusal öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-144$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile duygusal öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile genel öz-yeterlilikleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ( $r=-177$ ;  $p<0,01$ ). Öğrencilerin akranlarına karşı zorbalık yapma davranışları ile genel öz-yeterlilik verileri arasında, hangisinin sebep ve /veya sonuç olduğu konusunda, sadece verilerden hareketle herhangi bir ilişkisinin varlığını söyleyebilme imkânına sahip olamamakla birlikte, aralarında negatif yönde anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmektedir.

**Tablo 24. Öğrencilerin Akademik Öz Yeterlilik ve Akran Zorbalığı Zorba Olma Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Matrisi**

	Akademik Öz- yeterlilik	Sosyal Öz- yeterlilik	Duygusal Öz- yeterlilik	Genel Öz-yeterlilik
Fiziksel Zorbalık	-.146**	.073	-.112**	-.138**
Sözel Zorbalık	-.190**	.013	-.154**	-.185**
Dışlama	-.164**	.028	-.126**	-.155**
Söylenti Çıkarma	-.134**	.008	-.125**	-.144**
Eşyalara Zarar Verme	-.150**	-.005	-.090*	-.123**
Akran Zorbalığı Zorba	-.188**	.044	-.144**	-.177**

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada 13-15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır. Hem zorbalıkta bulunanların ve/veya hem de zorbalığa maruz kalanların, değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıkları ve bu bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırma için 13, 14, 15 yaş grubu bireylerle ilgili olarak, çocuk ve ergenlerin “Akran Zorbalığına” maruz kalıp kalmadıkları ve/veya uygulayıp uygulamadıkları ele alınmıştır. Zorbalıkta bulunanların ve/veya zorbalığa maruz kalanların tespiti için Akran Zorbalığı Ölçeği (ergen formu) kullanılmıştır. Değişik yaş, sınıf, ortam, aile koşullarında, şiddete doğrudan veya dolaylı yollardan maruz kalıp kalmadıklarının tespiti için araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve bireylerin öz-yeterliliklerine göre, psikopatolojik açıdan değişkenlik gösterip göstermediklerini incelemek için Çocuklar İçin Öz yeterlilik Formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim-öğretim yılı içerisinde Kocaeli ilinde eğitim görmekte olan 13-15 yaş aralığındaki 550 öğrenci oluşturmuştur.

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgularla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

#### **5.1. KİŞİLERİN YAŞLARI İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Araştırma bulguları yaş bağlamında değerlendirildiğinde akran zorbalığına maruz kalma açısından daha küçük yaştaki bireyler “dışlanma” alt alanında mağdur olurken; “eşyaların zarar görmesi” alt alanında ise tam tersi bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Literatür taraması yapıldığında akran zorbalığına maruz kalmakla yaş veya sınıf farkının



etkisi konusunda birbirinden farklı bulgular elde edildiği rapor edilmiştir. Örneğin (Mynard ve Josepf, 2000) yaş ile zorbalığa maruz kalma arasında herhangi bir ilişki tespit etmemişken (Click ve Rose, 2001) yaptıkları çalışmalarında araştırmanın bulgularıyla paralellik gösteren veriler ortaya koymuştur. Araştırmacılar ergenliğe geçişle birlikte akranlar arasındaki gruplaşmaların arttığını bunun beraberinde ilişkisel zorbalığı getirdiğini ileri sürmüşlerdir. 7. Sınıf öğrencilerinde “dışlanma” alt alanındaki mağduriyetin gelişim döneminin getirmiş olduğu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Yaşın artmasıyla bu alandaki mağduriyetin azalmasını bilişsel gelişimin de etkisiyle insan ilişkileri konusunda ustalaşmanın etkisi olduğu düşünülebilir. “Eşyaların zarar görmesi” alt alanında görülen mağduriyetin artması ise literatür verileriyle örtüşmemektedir. Örneğin (Batsche ve Knoff, 1994), yaşın artmasıyla beraber fiziksel müdahale içeren mağduriyet türlerinin azaldığını kaydetmiştir. Bu noktada (Smith ve diğerleri, 1999) ileri sürdüğü gibi yaşın artmasıyla mağduriyet değil mağduriyeti bildirim oranlarının azalması söz konusu olabilir. Zira ergenlik çağındaki bir gencin “öz değerini” korumak adına mağdur durumda olduğunu bildirmesi içinde bulunduğu gelişim dönemi açısından beklenen bir durum değildir.

Araştırma verilerine göre zorbalık yapma bakımından “sözel zorbalık”, “dışlama” ve “eşyalara zarar verme” alt alanlarında yaşla beraber artış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Alanyazın verilerine bakıldığında (Crick ve Rose, 2001) rapor ettiği gibi akranlar arasındaki münasebetin son derece önem arz ettiği bir gelişim evresi olmasına mukabil ilişkiye dönük zorbalık türlerinde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra akran zorbalığı formunun zorbalık alanında yaşla doğru orantılı bir tablo ortaya çıkmıştır ki bu veri (Olweus, 1993) ileri sürdüğü lise döneminde zorbalık eylemlerinin azaldığı görüşüyle uyuşmamaktadır.

Öz yeterlik açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse “akademik öz yeterlik”, “sosyal öz yeterlik”, “duygusal öz yeterlik” ve “genel öz yeterlik” alanlarında yaşla negatif bir korelasyon olduğu görülmektedir. (Telef ve Karaca, 2001) ergenlerdeki öz-yeterliğin demografik değişkenlere bağlı olarak bir değişiklik gösterip göstermediğini araştırdıkları çalışmalarında yaş ile öz-yeterlik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu kaydetmiştir. Bu veriler araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Öte yandan (Bandura ve ark., 2001)

çocukların öz yeterlik algıları ile kariyer yörüngeleri üzerine yaptıkları araştırmada yaşla ilişkilendirilebilecek bir bulgu kaydedilmemiştir.

## **5.2. KİŞİLERİN CİNSİYETLERİ İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Araştırma sonucunda, akran zorbalığı gruplarının, cinsiyete göre “eşyalara zarar verme” alt boyutunda farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre, zorbalık yapan gruptaki erkeklerin kızlardan daha çok “eşyalara zarar verme” davranışı sergiledikleri bulunmuştur. Cinsiyet açısından gruplar arası farkın anlamlı çıkması sonucunda akran zorbalığı gruplarına dâhil olmanın “eşyalara zarar verme” alt başlığında cinsiyetten bağımsız olmadığı söylenebilir. Akran zorbalığı ölçeği (ergen formu) diğer alt boyutlarında ise cinsiyet temel etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma neticesinde elde edilen bu bulgular alanyazında doğrudan fiziki müdahaleyi içinde barındıran “açık saldırı”, “sindirme ve korkutma” gibi saldırgan eylemlerin erkekler arasında yaygın olduğunu rapor eden araştırma bulgularıyla (Rigby ve Slee, 1991; Sutton ve ark. 1999) aynı doğrultudadır. Erkeklerin bu tarz davranış sergilemelerinin nedenini Pellegrini (2002) akran gruplarında fiziksel gücün erkekler için konum belirleyici etkisinden kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Ayrıca (Bettencourt ve Miller, 1996; Bettencourt ve Kernahan, 1997) de işaret ettiği gibi toplumun cinsiyetçi davranış beklentileri erkeklerin kendilerini şiddetin diliyle ifade etmesini normalize edebilmektedir.

Cinsiyet bağlamında öz yeterlik açısından ise “sosyal öz-yeterlik”, “duygusal öz-yeterlik” ve “genel öz-yeterlik” açısından erkeklerin kızlara oranla daha öz yeterlik inancına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular (Morgil, Seçken, ve Yücel, 2004; Üredi ve Üredi, 2006; Britner ve Pajares, 2006) konuya dair araştırmalarıyla aynı doğrultuda olmasının yanında (Altunçekiç, Yaman ve Koray, 2005) araştırmasıyla örtüşmemektedir.

### **53. KİŞİLERİN DEVAM ETTİKLERİ OKUL TÜRÜ İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDA İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Devam edilen okul türü açısından bulgular değerlendirildiğinde akran zorbalığına maruz kalma açısından İNÇİHO'ya devam eden öğrenciler TPO'ya devam eden öğrencilerden daha çok “fiziksel zorbalık mağduru” olduklarını bildirmiştir. Bu iki okul da ortaokul olmasına rağmen okuldaki öğrenci mevcutları arasında önemli bir fark söz konusudur. Çalışmayı yürüttüğümüz beş okul arasında en kalabalık mevcut İNÇİHO'ya ait iken en az öğrencisi olan okul TPO'dur. Elde edilen veriler literatürle uyumludur. Nitekim (Olweus,1993)'ün raporuna göre öğrenci mevcutlarının yüksek, okulun fiziksel olarak büyük olduğu okullarda akran zorbalık/mağduriyet faktörlerinin de yoğun olduğunu kaydetmiştir. Bu durumun ortaya çıkışında okul ortamının kalabalık olmasının mevcut zorbalık yahut mağduriyet durumlarının tespitini güçleştiriyor olmasından kaynaklanabilir. (Griffith, 2000) bu konuya şöyle bir bakış açısıyla yaklaşmıştır; okulun öğrenci mevcudundan ziyade öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yüksek olmasının okulda istenmeyen davranışları artırdığını belirtmiştir.

Akran zorbalığı mağduriyet yönüyle “eşyaların zarar görmesi” alt alanında DAL'a devam edenlerin TPO ve ŞSGO'ya devam edenlere göre daha mağdur olduğu görülmektedir. DAL lise düzeyinde bir okul türü olmasına karşın ortaokul düzeyindeki iki okuldaki öğrencilerden daha çok mağdur olduklarını bildirmişlerdir. Bu sonuç “Eşyaların zarar görmesi” alt alanında görülen mağduriyetin artması literatür verileriyle örtüşmemektedir. Örneğin (Batsche ve Knoff, 1994), yaşın artmasıyla beraber fiziksel müdahale içeren mağduriyet türlerinin azaldığını kaydetmiştir.

Araştırma bulgularına zorbalık yapma boyutuyla bakıldığında “fiziksel zorbalık” alt alanında SÇDMTAL'ye devam eden öğrencilerin TPO ve ŞSGO'ya göre daha zorba olduğu görülmektedir. “Dışlama” alt alanında SÇDMTAL'ye devam eden öğrencilerin ŞSGO'ya göre daha zorba olduğu görülmektedir. “Eşyalara zarar verme” alt alanında SÇDMTAL'ye devam eden öğrencilerin TPO'ya göre daha zorba olduğu sonucu elde edilmiştir. Zorbalık ölçeği geneli açısından SÇDMTAL'ye devam eden öğrencilerin ŞSGO ve TPO'ya devam

eden öğrencilere göre daha zorba olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında ismi geçen okullardan SÇDMTAL'nin lise diğer iki okulun ortaokul düzeyinde olması eğitim kademesi arttıkça bireylerin zorbalık yapma eğilimlerinin ya da yapılan zorbalığı bildirme oranlarının arttığını işaret etmektedir. Öte yandan araştırma dâhilindeki DAL'ın da bir lise olmasına rağmen benzer bulguların bu okulda elde edilmemiş olması bu konuyu öğrenci profili açısından da değerlendirilmesinin isabetli olacağı düşünülmektedir. Araştırma dâhilindeki iki lise türü de aynı ilçede olmasına karşın akademik başarı yönüyle ayrılmaktadır. SÇDMTAL, lise yerleştirme puanları açısından DAL'den daha düşük puanlarla öğrenci alan bir okuldur. Araştırma bulgularındaki “fiziksel zorbalık”, “eşyalara zarar verme” gibi doğrudan zorbalık içeren zorbalık türlerindeki kademe artışı ile doğru orantılı oluşu alanyazında rapor edilmiş birçok çalışmayla çelişirken; dolaylı zorbalık kapsamında değerlendirilen “dışlama” alt alanının kademe artışı ile doğru orantılı oluşu alanyazınla uyumludur. Örneğin (Olweus, 2005) ortaokul yaş grubundaki bireylerin lise dönemindeki bireylere göre daha çok “doğrudan zorbalık” yapmasına karşın lise yaş grubundaki bireyler daha çok “dolaylı zorbalık” yaptıklarını savunmuştur. (Rivers ve Smith, 1994) de benzer şekilde eğitim kademesi arttıkça “sözel zorbalık” ve “sosyal zorbalık”ta artış olduğunu rapor etmiştir. Literatürde eğitim kademesinin artışıyla doğrudan zorbalık eylemlerinin arttığını içeren bir bulguya rastlanmamıştır.

Öz yeterlik açısından hem SÇDMTAL hem de DAL'a devam edenlerin “akademik öz yeterlik” alt alanında İNÇHO, TPO ve ŞSGO'dan düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca öz yeterlik ölçeğinin genel değerlendirmesinde de DAL'a devam edenlerin TPO ve ŞSGO'dan düşük öz yeterliğe sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Eğitim kademesi ile öz yeterlik alanında negatif bir ilişki söz konusudur.

#### **5.4. KİŞİLERİN ANNE-BABALARININ BİR ARADA VEYA AYRI OLMALARI İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Anne – babası bir arada yahut ayrı olmaları açısından yapılan değerlendirmede anne-babası ayrı olan bireylerin akran zorbalığı mağduriyeti açısından “sözel mağdur” ve ölçeğin geneli

açısından anne babası bir arada olan bireylere göre daha mağdur olduğu saptanmıştır. Zorbalık yapma bakımından anne-babanın beraber veya ayrı olmasına dair anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu veriler literatürle kısmen uyumludur. (Genç, 2007)'ye göre ebeveynleri ayrı olan bireyler diğerlerine kıyasla daha çok kurban olmakta ya da zorbalık yapmaktadır. (nordhagen ve ark, 2005) de benzer bulgular rapor etmiştir.

## **5.5. KİŞİLERİN AİLELERİNİN EKONOMİK DURUMU İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Ailenin ekonomik durumu ile akran zorbalığına uğrama ya da akran zorbalığı yapmak açısından yapılan değerlendirmede ekonomik durumu kötü olanların, ekonomik durumu iyi ya da orta olanlara göre mağduriyetin “sözel mağduriyet”, “dışlanma”, “söylentiye uğrama” ve “eşyaların zarar görmesi” alt alanlarında daha mağdur oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Burada şunu belirtmek gerekir ki bireylerin ailelerinin ekonomik durumları araştırmacının koyduğu bir limite göre değil tamamen kişinin ailesinin ekonomik durumunu nasıl algıladığına göre “iyi”, “orta” ve “kötü” olarak kategorize edilmiştir. Yani eşit gelire sahip iki bireyden biri ailesini ekonomik olarak “iyi” diye tanımlarken diğeri “kötü” olarak tanımlamış olabilir. Alanyazın tarandığında yapılan araştırmayla benzer bulguların rapor edildiği görülmektedir. Örneğin ( Whitney ve Smith, 1993)'ün ileri sürdüğü bulgulara göre sosyo-ekonomik açıdan düşük seviyede olan bireylerin yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki kişilere nazaran daha çok “kurban” pozisyonunda olduklarını ifade etmiştir. Benzer bulgular (İndermaur, 2001)'in çalışmasıyla da desteklenmektedir.

Yapılan çalışmada akran zorbalığı yapma ile ekonomik durum açısından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

## **5.6. KİŞİLERİN AİLE İÇİNDE DOĞRUDAN YA DA DOLAYLI OLARAK ŞİDDETE MARUZ KALIP KALMAMALARI İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Aile içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kaldığını bildiren çocukların aile içerisinde şiddet olmadığını bildirenlere göre mağduriyet açısından “fiziksel”, “sözel”, “dışlanma” “söylentiye uğrama”, “eşyaların zarar görmesi” alt alanları ve “toplam puan yönünden daha çok akran zorbalığına uğradıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Alanyazında hipotezimizi doğrudan destekleyecek bir veriye ulaşılamamış olsa da Olweus (1993) “eleştici” ve “reddedici” baba tutumlarının bilhassa erkek çocuklarının akran zorbalığına maruz kalma durumları arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu vurgulamıştır.

Aile içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kaldığını bildiren çocukların aile içerisinde şiddet olmadığını bildirenlere göre zorbalık yapmak açısından “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma”, “eşyalara zarar verme” alt alanları ve “toplam puan” yönüyle daha çok zorbalık yaptıkları saptanmıştır. Elde edilen bulgular alanyazın bulgularıyla kuvvetli bir biçimde örtüşmektedir. Örneğin Baldry ve Farrington (2000) araştırmalarında akran zorbalığı yapmakla aile içindeki şiddete dayalı terbiye anlayışının hâkim olmasıyla anlamlı bir bağının olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Benzer şekilde Olweus (1980) ailelerin çocuklarını yönetmek için kullandıkları “gözdağı vermek” ya da “ fiziksel şiddet uygulamak” gibi saldırganca yöntemlerin çocukların zorba olma olasılıklarını artırdığı bulgusuna ulaşmıştır.

## **57. KİŞİLERİN AİLE İÇİNDE UĞRADIKLARI ŞİDDETİN TÜRÜ İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Kişilerin aile içinde uğradıkları şiddetin türü perspektifinden mağduriyet durumlarına bakıldığında; aile içinde fiziksel şiddete maruz kalan gençlerin diğer bireylere kıyasla daha fazla “dışlanma” ve daha fazla “söylentiye uğrama” durumlarını yaşadıklarını bildirmişlerdir. Aile içinde fiziksel şiddet durumunu zorbalık yapma açısından incelendiğinde ise “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma” ve “eşyalara zarar verme” alt alanlarında aile ortamında fiziksel şiddet olmayanlara kıyasla belirgin fark olduğu görülmüştür.

Aile içinde sözel şiddete maruz kalan bireylerin diğer bireylere nazaran daha çok “dışlanma” türü mağduriyet yaşarken; zorbalık yapma açısından incelendiğinde ise “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma” ve “eşyalara zarar verme” alt alanlarında aile ortamında sözel şiddet olmayanlara kıyasla belirgin fark olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Aile içinde duygusal şiddete uğrama açısından bireyler mağduriyet başlığında “dışlanma”, “söylentiye uğrama”, “eşyaların zarar görmesi” alt alanlarında daha çok mağduriyet yaşandığı görülmüştür. Zorbalık eylemini gerçekleştirme açısından “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma” ve “eşyalara zarar verme” alt alanlarında aile ortamında duygusal şiddet olmayanlara göre daha fazla zorbalık yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Aile içinde ekonomik şiddetin yaşanmasının mağduriyet açısından “söylentiye uğrama” alt alanında belirgin ilişki görülmüştür. Zorbalık yapma bağlamında ise zorbalığın tüm alt alanları olan “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma” ve “eşyalara zarar verme” nin daha fazla görüldüğü bilgisine ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde her ne kadar şiddet türlerine göre ayrı ayrı ele alan çalışmalara rastlanmasa da genel olarak aile içinde şiddete maruz kalma yahut şiddete şahit olmanın zorbalık yapma davranışını yordayabileceğine dair çalışmalar olduğu görülürken mağduriyet

açısından rapor edilmiş bir bulguya ulaşamamıştır. Bu çalışmalardan Besag (1995) in bulguları hipotezimizi destekleyecek nitelikte bulgular içermektedir. Besag aile ortamında şiddet gören veya buna şahitlik eden bireylerin sosyal ortamlarda daha çok zorbalık davranışı sergilediğini ileri sürmüştür. Araştırmacı bu çalışmasında zorbaların ailelerinin yapısından bahsederken anne-babaların çocuklarını duygusal yönden ihmal edip sevgi göstermediklerini, çocukların agresif tavırlarının kanıksanmış ve daha da kötüsü teşvik edilen erk ifadesi olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Ev ortamındaki anlaşmazlıkların çözümsüzlük ve karmaşa yaratan bir iklimde cereyan ettiğini savunmuştur. Ayrıca zorbalık konusunda anne ve babaların rol model olabildiğini bildirmiştir. Olweus (1978) de araştırmasında zorbaların içinde doğup büyüdüğü ortamın hâkim dilini “sessiz şiddet” şeklinde tanımlamıştır.

## **5.8. KİŞİLERİN AİLE İÇİNDE UĞRADIKLARI ŞİDDETİN KİMLER ARASINDA YAŞANDIĞI İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Araştırmamızda anne baba arasında yaşanan şiddete şahit olduğunu bildiren bireylerin zorbalık bağlamında “dışlama” alt alanında zorbalık eylemi gerçekleştirdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kardeşler arasında şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kaldığını ifade eden gençlerin ise daha çok belirgin bir “kurban” konumunda olduğu görülmektedir. Akran zorbalığı mağduriyet alanının tüm alt alanlarında; “fiziksel mağduriyet”, “sözel mağduriyet”, “dışlanma”, “söylentiye uğrama”, “eşyaların zarar görmesi” mağdur olduklarını bildirmişlerdir. Kardeşler arasında yaşanan şiddetin zorbalık açısından ise “söylenti çıkarma” alt alanında anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Anne ve çocuklar arasında yaşanan şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan bireylerin mağduriyet açısından daha çok “dışlanma” ve “söylentiye uğrama” konusunda mağdur olurken uygulanan ölçeğin genelinde de yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Aynı



mevzuya zorbalık bağlamında bakıldığında “ söylenti çıkarma” ve “eşyalara zarar verme” alanlarında manidar bir ilişki olduğu söylenebilir.

Baba şiddetine doğrudan yahut dolaylı yollarla maruz kaldığını bildiren bireylerin zorbalığın tüm alt ölçeklerinden yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde akran zorbalığı ile aile içi şiddetin kimler arasında yaşandığıyla ilgili ayrıntılı bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Ancak pek çok çalışma göstermektedir ki aile içinde yaşanan her olumsuz durum bireylerin hayata karşı duruşunda, bir ötekiyle kurduğu ilişki biçiminde belirgin bir rol oynamaktadır. Örneğin Zoroğlu ve ark. (2001) araştırmalarında çocukluk çağında ihmal ve istismara uğrayan bireylerin henüz ergenlik çağındayken kendilerine ve çevrelerine zarar verme olasılıklarının geçmiş yaşantılarında bu türden bir öyküsü olmayan bireylere oranla daha yüksek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Eğer ebeveynler arasında şiddetin dili hakimse, özellikle babası tarafından şiddete maruz kalıyorsa bu bireylerin şiddet eğilimlerinin çok yüksek olduğunu “saldırganlık ölçeğinden” yüksek skorlar aldıklarını eklemiştir.

Kağıtçıbaşı (1999)’ nın şu yorumu da aile içi şiddete doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalmış bireylerin neden daha çok zorbalık yaptıklarını ya da tam tersi kurban rolünü üstlendiklerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Gündelik problemlerin çözümünde şayet anne baba sataşan, öfkeli ve irite edici bir tutum sergiliyorsa bu ortamda dünyaya gözünü açmış bir çocuk için şiddet çözümün yegâne yöntemi olacaktır. Aile ortamında şiddetin normalize edilmesi, saldırgan davranış kalıplarının çocukların bilerek ya da bilmeyerek öğrenmesine neden olmaktadır. Bu durum çocuğun toplumsal hayatta karşımıza zorba ya da zorba karşısında nasıl bir duruş sergilemesi gerektiği konusunda hiçbir fikri olmayan kurbanlar olarak çıkmaktadırlar.

Goleman, (1996) Duygusal Zeka isimli eserinde yine aile ortamında duygu ve düşüncelerin ifade ediliş biçimlerinin, eylemlerin nasıl ortaya konulduğunun bireylerin toplumsal ilişkileri için bir kılavuz özelliği taşıdığı vurgusu yapılmıştır. Burada gözden kaçırılmaması gereken konu ebeveynlerin olumlu ya da olumsuz her bir duygu, düşünce ya da davranışın çocuğa

bilinçli bir şekilde öğretilmediği tamamen “örnek” teşkil etmeleri nedeniyle çocuklar tarafından referans alınıyor olmasıdır.

Flannery ve ark. (1998) yaptıkları araştırmada aile ortamında yaşanan şiddete sadece şahit olan çocuklarda dahi birçok fizyolojik ve psikolojik sorunun ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir.

APA (1996) verilerine göre partnerine şiddet uygulayan erkeklerin %40-70'nin aynı davranışı çocuklarına da yaptıklarını rapor etmiştir. Bu veriler ışığında ev ortamında her kimin arasında yaşanır yaşınsın doğrudan çocukları etkilediği tartışmasız bir gerçekliktir. Nitekim Miller ve ark. (1991), Telch ve ark. (1984) ve Ayan (2007) de aile içi şiddetin çocukların kendilerine ve çevrelerindeki geride döndürülemez düzeyde zararlar verebilecekleri kadar olumsuz etkileyebildiğini ileri sürmüşlerdir.

## **59. KİŞİLERİN ÖZ YETERLİKLERİ İLE ZORBA OLMA YA DA ZORBALIĞA MARUZ KALMA ARASINDAKİ İLİŞKİ BAĞLAMINDA TARTIŞMA VE YORUM**

Yapılan çalışmada bireylerin öz yeterlikleri ile zorba olma veya zorbalığa maruz kalma açısından yapılan korelasyonel analizde zorbalığa maruz kalma yönüyle değerlendirilecek olursa mağdur olmakla öz yeterlik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Akran zorbalığı mağduriyet alanında alt kategoriden “fiziksel mağduriyet” arttıkça “akademik öz yeterlik”, “duygusal öz yeterlik” ve “genel öz yeterlik” alanlarının düştüğü görülmektedir. “sözel mağduriyet”, “dışlanma”, “söylentiye uğrama”, “eşyaların zarar görmesi” ve “akran zorbalığı mağdur formu” alanlarından alınan puanlar arttıkça “akademik öz yeterlik”, “sosyal öz yeterlik”, “duygusal öz yeterlik” ve “genel öz yeterlik” puanlarının düşük olduğu görülmektedir.

Konuya bireylerin öz yeterlikleri ile zorba olma veya zorbalığa maruz kalma açısından yapılan korelasyonel analizde zorbalık yapma yönüyle değerlendirildiğinde “fiziksel zorbalık”, “sözel zorbalık”, “dışlama”, “söylenti çıkarma”, “eşyalara zarar verme” ve “akran

zorbalığı zorbalık formu” alınan puanlar arttıkça “akademik öz yeterlik”, “duygusal öz yeterlik” ve “genel öz yeterlik” puanlarının düştüğü görülmektedir.

Burada dikkat çekici hususlardan biri hem mağduriyet perspektifinden hem de zorbalık perspektifinden bakıldığında her iki gruptaki bireylerin “sosyal öz yeterlik” bağlamında kendilerini yeterli gördükleri görülmektedir.

Literatür incelendiğinde “öz yeterlik” algısıyla birçok kavramın beraber değerlendirildiği görülmektedir. Ancak “öz yeterlik” ve akran zorbalığının bir arada değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sadece Peker ve ark. (2016) konumuzun kapsamı dışında bıraktığımız “siber zorbalık” başlığı ile öz yeterliğin beraber ele aldıkları görülmektedir. Araştırmacılar bu çalışmada “genel öz yeterliği” yüksek olan bireylerin “siber zorbalık” karşısında daha sağlıklı tepkiler verebileceğini savunmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında “öz yeterliği” düşük bireylerin “siber zorbalık” karşısında daha fazla mağduriyet yaşayabilecekleri önermesi de doğru olacaktır. Bu sonuç araştırmamızla paralel bir durum arz etmektedir.

## ALTINCI BÖLÜM

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda 2016-2017 eğitim öğretim yılında Kocaeli ilinde eğitim görmekte olan 13,14,15 yaş grubu öğrencilerinin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, okumakta olduğu okul türü, aile içinde şiddetin var olup olmadığı ve alanda bir ilk olma özelliği taşıyacak “öz yeterlik” kavramlarının akran zorbalığı açısından bir değerlendirilmesi yapıldı. Bulguların büyük bir kısmı literatür verileriyle uyumluydu.

Araştırmanın örneklemini oluşturan bireylerin yaş dönemleri dikkate alındığında bu bireylerin en fazla zaman geçirdikleri sosyal ortamın okul olduğu görülmektedir. Yaş büyüdükçe zorbalığın giderek arttığı bunun yanı sıra yöntem değiştirdiği bilgisi dikkate alınarak her yaş dönemine uygun “akran zorbalığıyla mücadele eylem planları” olmalı ve bu planın uygulanmasında okul idaresinden okul hizmetlisi ve kantincisine kadar tüm paydaşların eş güdüm halinde hareket etmesi sağlanmalıdır. Okul psikolojik Danışman/ Rehber Öğretmenlerinin koordinatörlüğünü yapacağı bu çalışmalarla koruyucu ve önleyici rehberlik anlayışıyla hareket edilmeli ve problemin ortaya çıkmaması için sistemli bir önleyici rehberlik faaliyeti yapılmalıdır. Tüm bunlara rağmen ortaya çıkan “zorbalık” vakalarında mağdur için gösterilen ihmam ve sağaltıcı tüm girişimleri mutlaka zorba içinde yapılmalıdır. Unutulmamalıdır ki zorbalık yapan birey de en az mağdur kadar yardıma ihtiyacı vardır.

Araştırmamız da bir diğer belirleyici unsur aile içi şiddetin varlığıydı. Aile içinde ister doğrudan ister dolaylı yollarla şiddete maruz kalmış bireylerin manidar düzeyde zorbalıkla bağlantılı bir pozisyonda olduğu görüldü. Bu bazı bireylerde zorbalık olarak ortaya çıkarken bazı bireylerde zorba karşısında ne yapacağını bilemeyen mağdurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda insanoğlunun ilk ve en etkili sosyal ortamı olan aile ortamının duygu ve düşüncüyü ifade ediş biçimi ve davranışları açısından çok önemli bir kılavuz olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır. Her ebeveynin çocuk yetiştirirken tüm davranışlarının çocukları tarafından modellendiğini bunun en etkili ve kalıcı bir öğrenme olduğunu akıllarına her

zaman diri tutmaları gerekmektedir. Şiddet konusunda toplumumuzun algılarını genişletmeleri ve çocuklarına “sahip olunan eşya” muamelesi yapmamaları konusunda bilgilendirilmesi daha da önemlisi bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Toplumumuzda var olan “kızını dövmeleyen dizini döver.” “dayak cennetten çıkmadır.” gibi şiddetin kutsandığı ve normalize edildiği söylemlerin ardına sığınarak gerçekleştirilen her türlü eylemin son bulması için okullarda eğitimler verilmelidir. Şiddetin sadece fiziksel şiddetten ibaret olmadığını ve birçok çeşidinin olduğunu ve bunların tamamının suç olduğu öğretilmelidir. Şiddetle mücadele konusunda sadece bilgilendirmekle yetinmemeli ve aksayan her durum için emniyet birimlerinin de işlerini ciddiyetle yapmaları gerekmektedir.

Akran zorbalığıyla sıkı bir ilişkisi olduğunu gördüğümüz bir diğer kavram; “öz yeterlik”. Araştırmamız göstermektedir ki zorbalık ve mağduriyet arttıkça öz yeterlik düşmektedir. Okullarda ders içeriklerinin ve okul ikliminin öğrencilerin “öz yeterliklerine” katkı sunacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ne yazık ki mevcut eğitim sistemi öğrencileri eksiklikleri üzerinden tanımlayan bir yapılanma içerisindedir. Eğitim ortamında kendi başına bir şeyleri başarabileceğine inancını kaybeden gençlerin kendilerini kabul edilemez yollarla kanıtlama yoluna girmektedirler.

Bundan sonraki çalışmalarda akran zorbalığı ile öz yeterlik kavramlarını daha ayrıntılı inceleyip müdahale çalışmaları üzerinde durulabilir.

## KAYNAKÇA

- Ahmed, E., and Braithwaite, V., 2004, "Bullying and Victimization: Cause for Concern for Both Families and Schools", *Social Psychology of Education*, 7: 35-54.
- Albayrak, S., 2012, *Okulda Uygulanan Zorbalığı Önleme Programının Zorbalığın Azaltılmasına Etkisi*, İstanbul. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- Alper, S.İ., 2008, "İlköğretimde Zorbalık", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Altunçekiç, A., Yaman, ve Koray, Ö., 2005, Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Kastamonu İli Örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1): 93-102.
- American Psychological Association,1996, *Violence and the Family: Report of the American Psychological Association Presidential Task Force on Violence and the Family*. Washington DC, American Psychological Association. Mihalic SW, Elliot D. Short- and long-term consequences of adolescent work. *Youth Soc* 1997; 28:464-498.
- Austin, S., and Joseph S., 1996, "Assessment Of Bullying/Victim Problems İn 8 to 11 Year Olds", *British Journal of Educational Psychology*, 67: 51-54.
- Ayan, S., 2007, *Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* ; 8:206-214.
- Baldry, A. C., Farrington, D. P., 2000, Bullies and Delinquents: Personal Characteristics and Parental Styles. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 1:17-18
- Baldry, A.C., and Farrington, D.P., 2000, "Bullies and Delinquents: Personal Characteristics and Parental Styles", *Journal of Community and Applied Social Psychology*. 10 (1): 17-31.

Ball, J.W., Bindler, R.C., 2008, Pediatric Nursing-Caring for Children, Fourth Edition, Pearson Prentice Hall.

Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Patorelli, C., 2001, Self Efficacy Beliefs As Shapers Of Children's Aspirations and Career Trajectories. ( Ebsco Host Research Databases Academic Search Premier, *Child Development*, Jan., Vol. 72 Issue 1 : 187, 20p; AN 5552037

Batsche, G. M., and Knoff, H. M.,1994, Bullies and Their Victims : Understanding a Pervasive Problem İn The Schools. *School Psychology Review* 23 (2): 165-174

Beaty, L.A., Alexeyev, E.B., 2008, "The Problem of School Bullies: What the Research Tells Us", *Adolescence*, 43: 169.

Besag, V. E., 1995, Bullies and Victims in Schools. A Guide to Understanding and Management. Philadelphia: *Open University Press*.

Bettencourt, B.A. and Miller, N. 1996, Gender Differences In Aggression as a Function of Provocation: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 119, 422-447.

Bettencourt, B.A. and Kernahan, C., 1997, A Meta-Analysis of Aggression in the Presence of Violent Cues: Effects of Gender Differences and Aversive Provocation. *Aggressive Behavior*, 23: 447-456.

Bilgiç, E., 2007, "İlköğretim 1. Kademedeki Görülen Zorba Davranışların Sınıf Değişkenleri Ve Atmosferi Algılamalarına Göre İncelenmesi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana. Çukurova Üniversitesi.

Block, J.H., 1983, "Differential Premises Arising from Differential Socialization of the Sexes: Some Conjectures", *Child Development*, 54: 1335-1354

Boivin, M., Hymel, S., and Bukowski, W.M., 1995, "The Roles of Social Withdrawal, Peer Rejection, and Victimization by Peers in Predicting Loneliness and Depressed Mood in Childhood", *Development & Psychopathology*, 7: 765-785.

Britner, S.L., ve Pajares, F., 2006, Sources of science self-efficacy beliefs of middle school students. *Journal of Research In Science Teaching*, 43(5), 485–499.

Carney, A.G., and Merrell, K.W., 2001, “Bullying in Scholls”, *School Psychology International*, 22 (3): 364-382.

Colosoro, B., 2003, *The Bully, The Bullied, and Bystander: From Preschool to High School*, Harper Collns Publishing.

Crick, N.R., and Rose, A.J., 2001, Toward a Gender-Balanced Approach to The Study of Social-Emotional Development: A Look At Relational Aggression. In P.H. Miller and E. K. Scholnick (eds). *Toward a Feminist Developmental Psychology. Ss: 153-168* New York: Routledge.

Dölek, N., 2002, “Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması Ve Önleyici Bir Program Modeli.” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul. Marmara Üniversitesi.

Dussich, J.P.J., Maekoya, C., 2007, “Physical Child Harm and Bullying-Related Behaviors”, *International Journal of Offenders Therapy and Comparative Criminology*, 51(5): 494-509.

Egan, S.K., and Perry, D.G., 1998, “Does Low Self-Regard Invite Victimization?”, *Development Psychology*, 34: 299-309.

Esen, B.K., 2003, “Akran Baskısı Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Risk Alma Davranışı ve Okul Başarısının İncelenmesi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (20): 17-26.

Eslea, M., Menesini, E., Morita, Y., O’Moore, M., Mora-Mercha, J. A., Pereira, B., and Smith, P.K., 2003, “Friendship and Loneliness Among Bullies and Victims: Data From Seven Countries”, *Aggressive Behavior*, 30: 71-83.

Flannery, D.J., Singer, M., Williams L., Castro, P., 1998, Adolescent Violence Exposure And Victimization At Home: Coping And Psychological Trauma Symptoms. *Int Rev Victim* : 6



Flonnery, D.J., Wester, K.L., and Singer, M.I., 2003, "Impact of Exposure to Violence in School on Child and Adolescent Mental Health and Behaviour", *Journal of Community Psychology*, 32 (5): 559-573.

Garip, G., ve Şavkın, B., 2008, Akran Zorbalığı, PDREM Bülteni.

Garred, A.G., 2003, *Bullying in American Schools*, Jefferson: McFarland & Company Inc. Publisher.

Genç, G., 2007, Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya, (Danışman: Prof. Dr. M Bilgin Aksu).

Glew, G., Rivava, F., and Feudtner, C., 2000, "Bullying: Children Hurting Children", *Pediatrics in Review*, 21: 183-190.

Goleman, D., 1996, *Duygusal Zeka*. (Çev: B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık.

Gökler, R., 2009, "Okullarda Akran Zorbalığı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2): 511-537

Griffith, J., 2000, School Climate As Group Evaluation And Group Consensus: Student And Parent Perceptions Of The School Environment. *Elementary School Journal*, 101 (1), 35-61.

Gültekin, Z., 2003, "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara. Hacettepe Üniversitesi.

Haynie, D.L., Nansel, T.R., Eitel, P., Crump, A.D., Saylor, K., Yu, K., and Simons-Morton, B., 2001, "Bullies, Victims, and Bully/Victims: Distinct Groups of at-risk Youth", *Journal of Early Adolescence*, 21: 29-49.

Hodges, E.V.E., and Perry, D.G., 1999, "Personal and Interpersonal Antecedents and Consequences of Victimization by Peers", *Journal of Personality and Social Psychology*, 76: 677-685.

Jolliffe, D., Farrington, D.P., 2006, "Examining the Relationship Between Low Empathy and Bullying", *Aggressive Behavior*, 32: 540-550.

Juvonen, J., Adrienne, N., and Graham, S., 2001, "Peer Harrassment, Psychological Adjustment, and School Functioning in Early Adolescence", *Journal of Educational Psychology*, 92 (2): 349-359.

Kağıtçıbaşı, Ç., 1999, *Yeni İnsan Ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim.

Kapıcı, E.G., 2004, "İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1): 1-13.

Karasar, N., 2009, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.

Kartal, H., ve Bigin, A., 2007, *İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı.*, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (2): 207-227.

Kaukianien, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Tamminen, M., Vaures, M., Mäki, H., and Poskiparta, E., 2002, "Learning Difficulties, Social Intelligence, and Self-Concept: Connections to Bully-Victim Problems", *Scandinavian Journal of Psychology*, 43: 269-278.

Kochenderfer-Ladd, B.J., and Skinner, K., 2002, "Children's Coping Strategies: Moderators of the Effects of Peer Victimization?" *Developmental Psychology*, 38 (2): 267-278.

Koç, Z., 2007, "Çocuklar ve Ergenlerde Okul Zorbalığının Toplumsal Nedenleri", *İlk Öğretmen Eğitimci Dergisi*, 12: 32-37.

Lowenstein, L.F., 1978, "Who is the Bully? *Bulletin of the British Psychological Society*", 31: 147-149.

Miller, T.R., Handal, P.J., Gilner, F.H., Cross, J.F., 1991, *The Relationship Of Abuse And Witnessing Violence On The Child Abuse Potential Inventory With Black Adolescents*. *J Fam Violence*; 6:351-363

Morgil, İ., Seçken, N., ve Yücel, A.S., 2004, Kimya öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *BAÜ Fen Bil. Enst. Dergisi*. 6(1), 62-72.

Muris, P., 2001, “A Brief Questionnaire For Measuring Self-Efficacy in Youths”, *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23: 145-149.

Mynard, H., and Joseph, S., 2000, “Development of the Multidimensional Peer Victimization Scale”, *Aggressive Behavior*, 26 (2): 169-178.

Mynard, H., ve Joseph, S., 2000, Development of the multidimensional peer-victimization scale. *Aggressive Behavior*, 26(20) 169-178.

Nabuzoka, D., Ronning, J.A., and Handegard, H.B., 2009, “Exposure to Bullying, Reactions and Psychological Adjustment of Secondary School Students”, *Educational Psychology*, 29 (7): 849–866.

O’Moore, M., and Kirkham, C., 2001, “Self-esteem and Its Relationship to Bullying Behavior”, *Aggressive Behavior*, 27: 269-283.

Olweus, D., 1978, *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys*. Washington DC. Hemisphere Press

Olweus, D., 1980, Familial And Temperamental Determinants Of Aggressive Behavior In Adolescent Boys: A Causal Analysis. *Developmental Psychology*.16: 644-660.

Olweus, D., 1993, *Bullying At School. What We Know And We Can Do*. Oxford, UK: Blackwell.

Olweus, D., 1993, *Bullying at school: What We Know and What We Can Do*. Cambridge. MA: Blackwell

Olweus, D., 1994, *Bullying at School: Long-Term out Comes for the Victims and Effective School Based Intervention Program*. (Ed. L. Rowell Huesmann), *Aggressive Behavior: Current Perspectives*, pp 97-130.. New York: PleumPress.

Olweus, D., 2005, "A Useful Evaluation Design, and Effects of the Olweus Bullying Prevention Program", *Psychology, Crime & Law*, 11: 389-402

Ögel, K., Tarı, I., ve Eke, C.Y., 2006, *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme, Yeniden Yayınları*, İstanbul.

Özen, D.Ş., 2006, *Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Olası Yordayıcıları Ve Cinsiyet İle Yaşa Bağlı Değişimi*. 1.Şiddet ve Okul Sempozyumu: Bildiri Özetleri, (33), İstanbul.

Parsons, L., 2005, *Bullied Teacher Bullied Student. How to Recognize the Bullying Culture in Your School and What to Do About It*. Canada. Pembroke Publishers.

Pekel, N., 2004, "Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık Ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara. Hacettepe Üniversitesi.

Peker, A., Ekinci, E. 2016, "Genel Öz-Yeterliğin Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2126-2140.

Pişkin, M., ve Ayas, T., 2007, *Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunun Geliştirilmesi*, IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 17-19 Ekim 2007 İzmir.

Rigby, K., Slee, P.T., 1991, *Bullying among Australian school children: reported behaviour and attitudes to victims*. *Journal of Social Psychology*, 131(5), 615-627.

Rigby, K., 2003, "Consequences of Bullying in Schools", *Canadian Journal of Psychiatry*, 48 (9): 583-590

Rigby, K., and Slee, P.T., 1991, "Bullying Among Australian School Children: Reported Behavior and Attitudes Toward Victims", *Journal of Social Psychology*, 131 (5): 615-627.

Rivers, I., Smith, P. K., 1994, Types Of Bullying Behaviour And Their Correlates. *Aggressive Behavior*. 20: 359-368.

Salmivalli, C., 2002, "Is There an Age Decline in Victimization by Peers at School?", *Educational Research*, 44: 269-278.

Salmivalli, C., Lappalainen, M., and Lagerspetz, K.M.J., 1998, "Stability and Change in Connection with Bullying in Schools: A Two-Year Follow-Up, *Aggressive Behavior*, 24: 205-218.

Smith, P. K., Madsen, K., ve Moody, J., 1999, What causes the age decline in reports of being bullied at school? Towards a developmental analysis of risks of being bullied. *Educational Research*, 41(3): 267-285.

Smokowski, P.R., and Kopasz, K.H., 2005, "Bullying in school: An Overview of Types, Effects, Family Characteristics, and Intervention Strategies", *Children and Schools*, 27 (2): 101-110.

Sugimori, S., 1998, *Bullying in Japanese Schools*, Watts, M.W. (Ed.), *Cross-cultural Perspectives on Youth Violence* pp. 175-186. London. JAI Press Inc.

Sutton, J., Smith, P.K. and Swettenham, J., 1999, Bullying and "Theory of Mind": A Critique of the "Social Skills Deficit" View of Anti Social Behaviour. *Social Development* 8: 117-127.

Şimşek, E., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö.Ö., 2008, "Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (3): 235-246.

Telch, C., Lindquist, C., 1984, Violent versus non-violent couples: a comparison of patterns. *Psychother*; 21:242-248

Telef, B. B., Karaca, R., 2011, Ergenlerin Öz-yeterliklerinin ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16:499-518

Üredi, I., ve Üredi, L., 2006, Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine, buldukları sınıflara ve başarı düzeylerine göre fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması. *EDU7*, 1(2). İnternet'ten 10.04.2018 tarihinde elde edilmiştir  
<<http://www.istekyaşam.com/edu7/>>.

Watts, M.W., 1998, *Cross-Cultural Perspectives on Youth Violence*, (Watts, M. W. Ed.), London. JAI Press Inc.

Yaman, E., Eroğlu, Y., ve Peker, E., 2011, *Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*, Kaktüs Yayınları 1. Basım, İstanbul.

Yurtal, F., ve Cenkseven, F., 2005, *İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi 1. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu*, (14), İstanbul.

Zinnecker, J., 1998, *Perpetrators of School Violence: A Long İtudinal Study of Bullying in German Schools*, Watts, M. W. (Ed.), *Cross-Cultural Perspectives on Youth Violence* pp. 187-203. London. JAI Press Inc.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk M., Kora, M. ve Alyanak, B.,2001, *Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2, 2: 69-78.

## EKLER

### AZÖ

**Sevgili Öğrenciler,**

Adınızı ve soyadınızı yazmayınız ve sorulara lütfen **dürüst** cevap veriniz.

Vereceğiniz cevaplar **gizli tutulacak** ve hiç kimseye gösterilmeyecektir

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri **rahatsız** ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlere; a) ne sıklıkla **uğradığınızı** ve b) ne sıklıkla **yaptığınızı** ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

**Sınıfınız :**

**Cinsiyetiniz :**

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1	Hiçbir zaman	Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										

3	Saç ve kulak çekme																		
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma																		
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme																		
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı güç kullanarak terketmeye zorlama																		
7	Çimdik atma, ısırma																		
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırma																		
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme																		
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma																		
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma																		
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma																		
13	Tekme-tokat atma, yumruk atma yüze, kafaya, enseye vurma																		



14	Bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırma veya korkutma																		
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma																		
16	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özürüyle alay etme																		
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme																		
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma																		
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme																		
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme																		
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.																		

22	Tehdit etme																			
23	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama																			
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme																			
25	Görmezden gelme, yok sayma																			
26	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vermeme																			
27	Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme																			
28	Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma																			
29	Aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma																			
30	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlanma ve zor duruma düşürülme																			
31	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma																			

32	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikayet etme													
33	Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme													
34	Para ya da okul harçlığını zorla alma													
35	Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma													
36	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma													
37	Para ya da eşyalarını çalma													
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma													
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma													
40	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme													
41	Baskıyla telefonuna kontür yükletme													

42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme													
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma													



## ÇÖF

Sevgili öğrenciler, sizin adınızı soyadınızı bilmek **istemiyoruz**.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan her soru için sadece bir cevabı işaretleyiniz. Aşağıdaki sorulara cevabınız “Hiç” ise 1’i, “Biraz” ise 2’yi “Oldukça iyi” ise 3’ü, “İyi” ise 4’ü “Çok iyi” ise 5’i işaretleyiniz. Teşekkürler.

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1.	Sınıf arkadaşlarımız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2.	Olumsuz bir olay karşısında kendi kendinize moralinizi yükseltmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3.	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4.	Çok korktuğunuzda yeniden sakinleşebilmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5.	Çevrenizdeki diğer çocuklarla arkadaşlık kurmada ne kadar iyisiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

6.	Sınav için hazırlanmanız gereken bir üniteye ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7.	Tanımadığınız bir kişi ile sohbet etme konusunda ne kadar iyisiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8.	Sinirlerinize ne kadar iyi hâkim olabilirsiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9.	Her gün ev ödevlerinizi tamamlama konusunda ne kadar başarılısınız?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10.	Sınıf arkadaşlarınız ile ne kadar uyumlu çalışabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11.	Duygularınızı ne kadar iyi kontrol edebiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12.	Her dersinizde ders boyunca dikkatinizi ne kadar iyi toparlayabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13.	Çevrenizdeki diğer çocuklara sizin hoşlanmadığınız bir şeyi yaptıklarını ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14.	Kendinizi iyi hissetmediğinizde kendi kendinize moral vermede ne kadar iyisiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

15.	Okuldaki derslerin tümünü anlamayı başarma konusunda ne kadar iyisiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16.	Komik bir olayı bir öğrenci grubuna ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17.	Okuldaki çalışmalarınızla ailenizi memnun etmeyi ne kadar başarabiliyorsunuz?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18.	Diğer çocuklarla arkadaşlığınızı sürdürebilme konusunda ne kadar başarılısınız?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19.	Sizi rahatsız eden düşüncelerinizi bastırma konusunda ne kadar başarılısınız?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
20.	Herhangi bir sınavı geçme konusunda ne kadar başarılısınız?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
21.	Olması muhtemel şeyler için endişe etmeme konusunda ne kadar başarılısınız?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

## KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler;

Lütfen, aşağıdaki soruları uygun şekilde cevaplayınız.

**1-) DOĞ. TARİHİNİZ:**    **2-)CİNSİYETİNİZ**    **3-) SINIF**    **4-)OKULUNUZ**

...../...../.....

kız

7

Ortaokul

erkek

8

Lise

9

**5-) Sizin için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.**

annem ve babam bir arada

Annem ve babam ayrı

Babam vefat etti

Annem vefat etti

Annem ve babam vefat etti

Üvey annem var (.....yaşından beri)

Üvey babam var (.....yaşından beri)

**6-)Kaç kardeşiniz?**

.....

**7-)Ailenin Kaçınıcı çocuğusunuz?**

.....



**8-)Ailenizin ekonomik durumu için uygun olanı işaretleyiniz?**

iyi

orta

kötü

**9-)Anne ve babanızın öğrenim durumu:**

	Anne	Baba
Okur-yazar değil	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Okur-yazar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
İlkokul mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ortaokul mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Lise Mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Üniversite mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**10-) aile ortamında dolaylı ya da doğrudan şiddete maruz kaldınız mı?**

Evet

Hayır

(cevabınız evet ise 11-12 ve 13. Soruları yanıtlayınız)

**11-) Aile ortamında şiddet görme sıklığınız. 12-) Aile içinde ne tür şiddete maruz kaldınız?**

Hergün

Fiziksel

Haftada en az bir kez

sözel

Ayda en az bir kez

Duygusal

Yılda en az bir kez

Ekonomik

Hiçbir zaman

**13-)Ailenizde aşağıdakilerden hangisi arasında şiddet yaşandı?**

Anne –baba arasında

Kardeşler kendi aralarında

Anne ile çocuklar arasında

Baba ile çocuklar arasında

# ÖZGEÇMİŞ

## **Kişisel Bilgiler**

Adı, Soyadı: Halime YAZICI

Doğum tarihi ve yeri: 15.05.1987 Artvin – Ardanuç – Konaklı (Hertus) Köyü

## **Öğrenim Durumu**

Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü (2006- 2010)

## **Yabancı Dil (ler) ve Düzeyi:**

İngilizce - Orta

## **İş Deneyimi**

Milli Eğitim Bakanlığı, İzmit Mimar Sinan Ortaokulu, Okul Psikolojik Danışmanı, Kocaeli (2010-2014)

Milli Eğitim Bakanlığı, Pendik Elka Ortaokulu, Okul Psikolojik Danışmanı, İstanbul (2014-2016)

Milli Eğitim Bakanlığı, Pendik Sabahattin Zaim İmam Hatip Ortaokulu, Okul Psikolojik Danışmanı, İstanbul (2016-2017)

Milli Eğitim Bakanlığı, Kandıra Tasvire Hurşit Güneş Ortaokulu, Okul Psikolojik Danışmanı, Kocaeli (2018-....)